

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra zahradní a krajinné architektury

Krajinářsko-urbanistický koncept obnovy uličního prostoru a předzahrádek
v zahradním městě Spořilov

Bakalářská práce

Autor práce: Dominika Podubecká

Obor: Krajinářská architektura

Vedoucí práce: Ing. Jindřich Vaněk

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Krajinářsko-urbanistický koncept obnovy uličního prostoru a předzahrádek v zahradním městě Spořilov“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích stran.

V Praze dne: _____

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala Ing. Jindřichu Vaňkovi za odborné vedení, pomoc a cenné rady při psaní této bakalářské práce. Také bych ráda poděkovala své rodině a blízkým za trpělivost a podporu ve chvílích největšího zoufalství.

Souhrn

Tato bakalářská práce se zabývá koncepčním řešením uličního prostoru se zaměřením na předzahrádky na území významného urbanistického celku zahradním měste Spořilov v Praze. Dělí se na rešeršní, analytickou a projektovou část.

V rešeršní části práce rozebrala historii utopií, která postupně vedla až ke vzniku původní ideje zahradních měst tak, jak byla sepsána Ebenezerem Howardem na konci devatenáctého století, a poté sledovala vývoj zahradních měst ve světě a na území České republiky až do současnosti. Zvláštní pozornost pak byla v rešerši věnována právě zahradnímu městu Spořilov.

Analytická část práce krátce zhodnotila podmínky území v širších souvislostech a následně se již zabývala jednotlivými prvky uličního prostoru a předzahrádek, přičemž každý z nich byl podrobně zhodnocen a porovnán z hlediska jeho původní a současné podoby. Všechny tyto analýzy byly doprovázeny fotodokumentací.

Projektová část práce z analýz vyvodila závěry a doporučení k přístupu k jednotlivým prvkům uličního prostoru v současnosti tak, aby byla v co největší míře zachována původní tvář zahradního města. V rámci předzahrádek byl zpracován vzorový návrh reprezentující nejčastější situaci předzahrádek na území zahradního města Spořilov, demonstrující jejich ideální doporučené pojetí vyvozené z předchozích analýz. Nakonec byl rovněž na základě těchto analýz vytvořen pro spořilovské předzahrádky katalog doporučených materiálů a doporučeného rostlinného sortimentu.

Klíčová slova

zahradní město, Spořilov, předzahrádky, veřejný prostor

Summary

This bachelor thesis deals with the conceptual solution of street spaces with an emphasis on front gardens on the territory of a significant urbanistic complex of the garden city Spořilov in Prague. The thesis is divided into three main parts – research, analysis and a project.

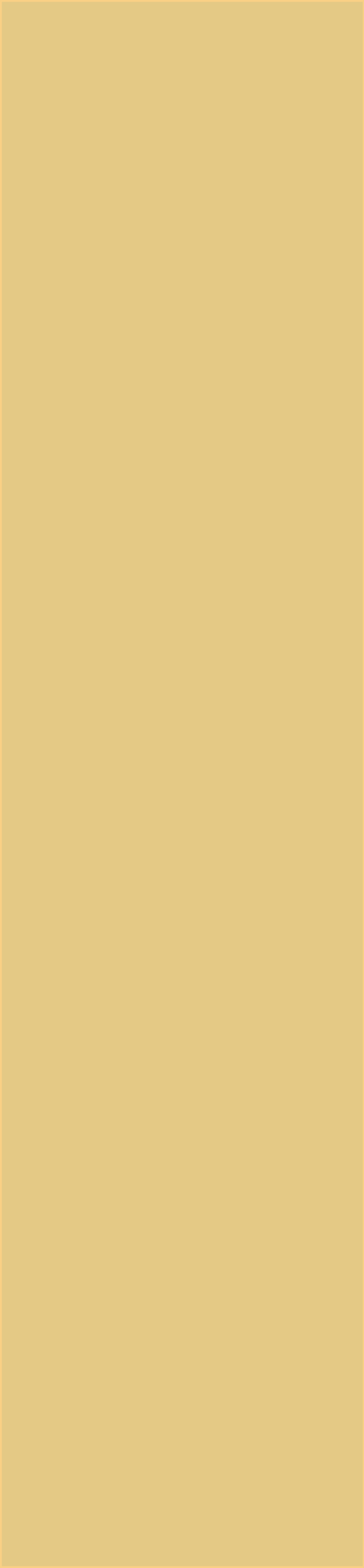
In the research part the thesis looks into the history of utopic works which gradually led to the creation of the original idea of garden cities as written by Ebenezer Howard at the end of the nineteenth century. Then it followed the evolution of garden cities around the world and on the territory of the Czech Republic up until the present times. Special attention was then paid to the garden city Spořilov itself.

The analytic part of the thesis shortly evaluated the conditions of the area in a wider context and then it looked into the evaluation of the individual parts of the street spaces and front gardens. Of these parts, each one was described in detail in terms of its original and present form. The analysis was in its whole supplemented by photographic documentation.

The project itself contained conclusions and recommendations derived from the analytic part which determine a possible and desirable approach to the individual parts of the street spaces for them to preserve their original form to the highest extent possible. A sample design for the front gardens was created representing their most frequent setup on the territory of the garden city Spořilov. This design represents their ideal recommended conception derived from the previous analysis. Finally a catalogue of recommended materials and plant assortment for the Spořilov front gardens was created regarding to the analysis.

Keywords

garden city, Spořilov, front gardens, public space

Obsah

1 Úvod	8	4 Zhodnocení podkladových údajů	24
2 Cíl práce	10	4.1 Analýzy území	26
3 Literární rešerše	12	4.1.1 Lokalizace	26
3.1 Utopisté jako předchůdci zahradního města	14	4.1.2 Historický vývoj území	27
3.1.1 Antika	14	4.1.3 Klimatické podmínky	28
3.1.2 Středověk	14	4.1.4 Hluk a znečištění ovzduší	28
3.1.3 Renesance	14	4.1.5 Územní plán a památková péče	29
3.1.4 17. a 18. století	14	4.2 Koncepce uličního prostoru	30
3.1.4.1 Francie	15	4.2.1 Rodinné domy	30
3.1.4.2 Anglie	15	4.2.1.1 Porovnání se zahradními městy v Německu.....	34
3.1.5 Přelom 18. a 19. století	15	4.2.1.2 Shrnutí	35
3.1.5.1 Utopičtí socialisté	16	4.2.2 Oplocení předzahrádek	36
3.1.5.1.1 Claude Henri De Saint-Simon	16	4.2.2.1 Porovnání se zahradními městy v Německu.....	40
3.1.5.1.2 François Marie Charles Fourier	16	4.2.2.2 Shrnutí	41
3.1.5.1.3 Robert Owen	17	4.2.3 Chodníky	42
3.1.6 19. století	17	4.3 Předzahrádky	44
3.2 Zahradní města Ebenezera Howarda	18	4.3.1 Funkce předzahrádky	44
3.2.1 Hnutí Arts & Crafts	18	4.3.2 Minulý a současný stav předzahrádek	45
3.2.2 Ebenezer Howard	18	5 Vlastní projekt	48
3.2.2.1 Garden Cities of To-Morrow	19	5.1 Závěry analýz	50
3.2.2.2 Letchworth a Welwyn	19	5.1.1 Doporučení - rodinné domy	50
3.3 Šíření teorie a praxe zahradních měst	20	5.1.2 Doporučení - oplocení	51
3.3.1 Německo	20	5.2 Předzahrádky	52
3.3.2 Francie	20	5.2.1 Vzorová situace	52
3.3.3 Španělsko	20	5.2.2 Katalog doporučených materiálů	
3.3.4 Rusko	20	a rostlinného sortimentu	54
3.3.5 Polsko	20	5.2.2.1 Materiály	54
3.3.6 USA	20	5.2.2.2 Rostlinný sortiment	56
3.4 Zahradní čtvrti na území České republiky a Prahy	20	6 Diskuze	66
3.4.1 Zlín	20	7 Závěr	68
3.4.2 Pražské zahradní čtvrti	20	8 Seznam použitých zdrojů	70
3.5 Zahradní město Spořilov	21	8.1 Tištěné zdroje	70
3.5.1 Události předcházející vzniku	21	8.2 Elektronické zdroje	70
3.5.2 Stavební družstvo Spořilov	21	8.3 Zdroje grafických příloh	71
3.5.3 Průběh stavby	21	8.3.1 Zdroje grafických příloh katalogu	72
3.5.4 Urbanismus a architektura	22		
3.5.5 Poznámka k památkové péči	22		

1 ÚVOD

Zahradní město neboli garden city – pojem, který je přímo spojován s přelomem 19. a 20. století a Ebenezerem Howardem. Budeme-li však pátrat po naprostých základech myšlenek, ze kterých se tento princip postupně vyvinul, musíme pátrat po tom, co to vlastně je zahradní město tak, jak si ho představoval jeho zakladatel. Tímto postupem se lze dostat k závěru, že se ve své podstatě jedná o další z dlouhé řady utopických představ o ideálním uspořádání města a společnosti v něm. Utopii, která v mysli svého tvůrce vzniká jako reakce na neutěšený stav společnosti v době a místě, kde žije. Chceme-li se tedy dostat k naprostým kořenům zahradního města, znamená to vydat se po stopách utopistů (Hrůza 1967). Někteří urbanisté, historici a sociální vědci dokonce považují Ebenezera Howarda za předchůdce dnešní podoby suburbanizace, což také není přesné, a v historii bychom i mezi utopisty našli autory a myslitele, zabývající se tématem mnohem dříve, než Howard vytvořil teorii svého zahradního města (Ouředníček et al. 2013)

Ještě před zmínkami o konkrétních osobnostech a dílech naší historie je vhodné vzhledem k samotné problematice této práce podotknout jednu zásadní věc. Totiž tu, že snad ve všech teoriích zabývajících se ideální podobou měst a lidských sídel, které tito myslitelé vytvářeli, byť se tyto teorie mezi sebou jakkoliv více či méně odlišovaly, hrála vždy neodmyslitelně významnou roli zeleň a přírodní složka prostředí. Ať už se jednalo o soukromou zeleň, veřejnou zeleň či přírodu obklopující sídlo nebo přírodu do něj nějakým způsobem zasahující. Hendrych (2018) hovoří přímo o nepostradatelném významu zeleně ve městech a samozřejmě zmiňuje její funkci zpříjemňovat městské prostředí.

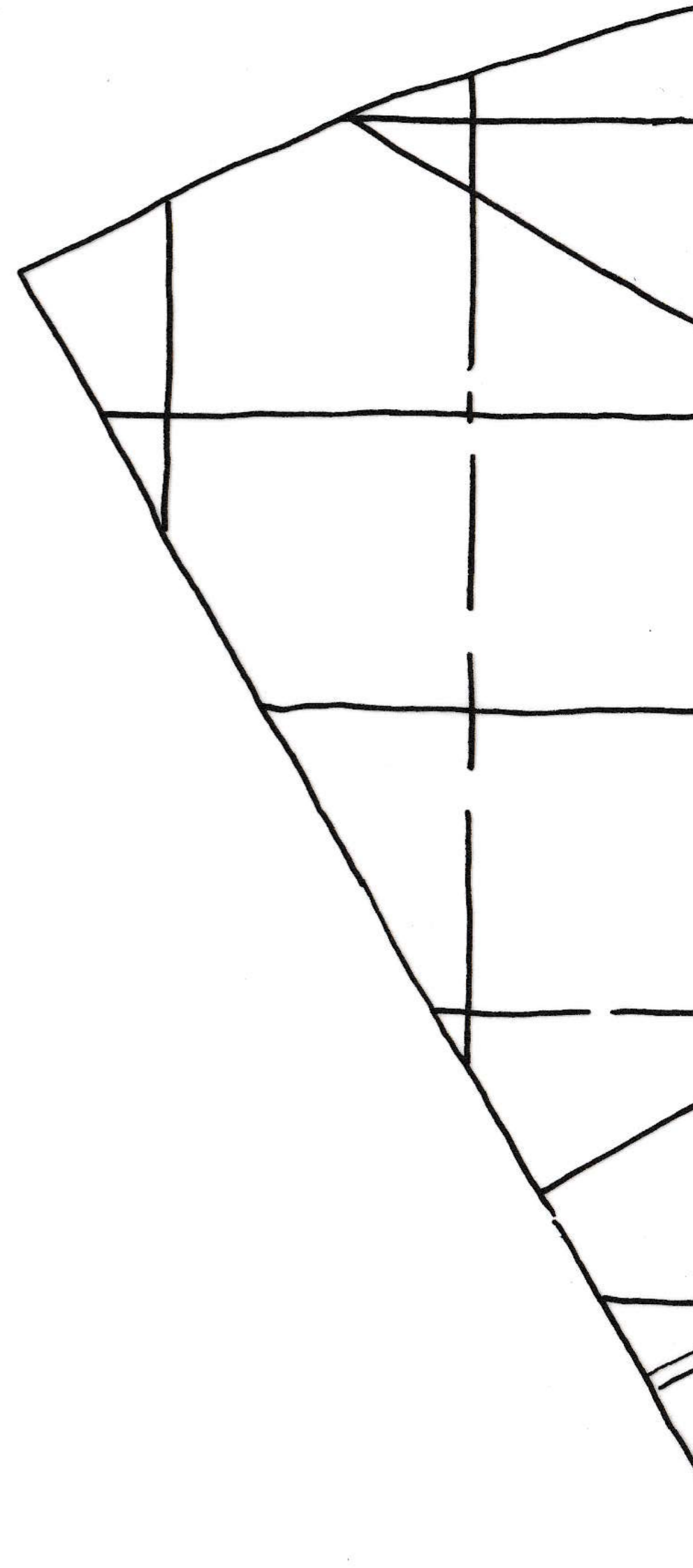
Zahrada, a tedy potažmo zeleň obklopující člověka, je odpradáвна vnímána jako cosi posvátného. Dokonce bývá vnímána jako fyzické ztělesnění ráje na zemi nebo jako symbol pozemského štěstí, což frekvence zařazování zeleně do návrhů takzvaných ideálních měst jen potvrzuje (Kalusok 2003).

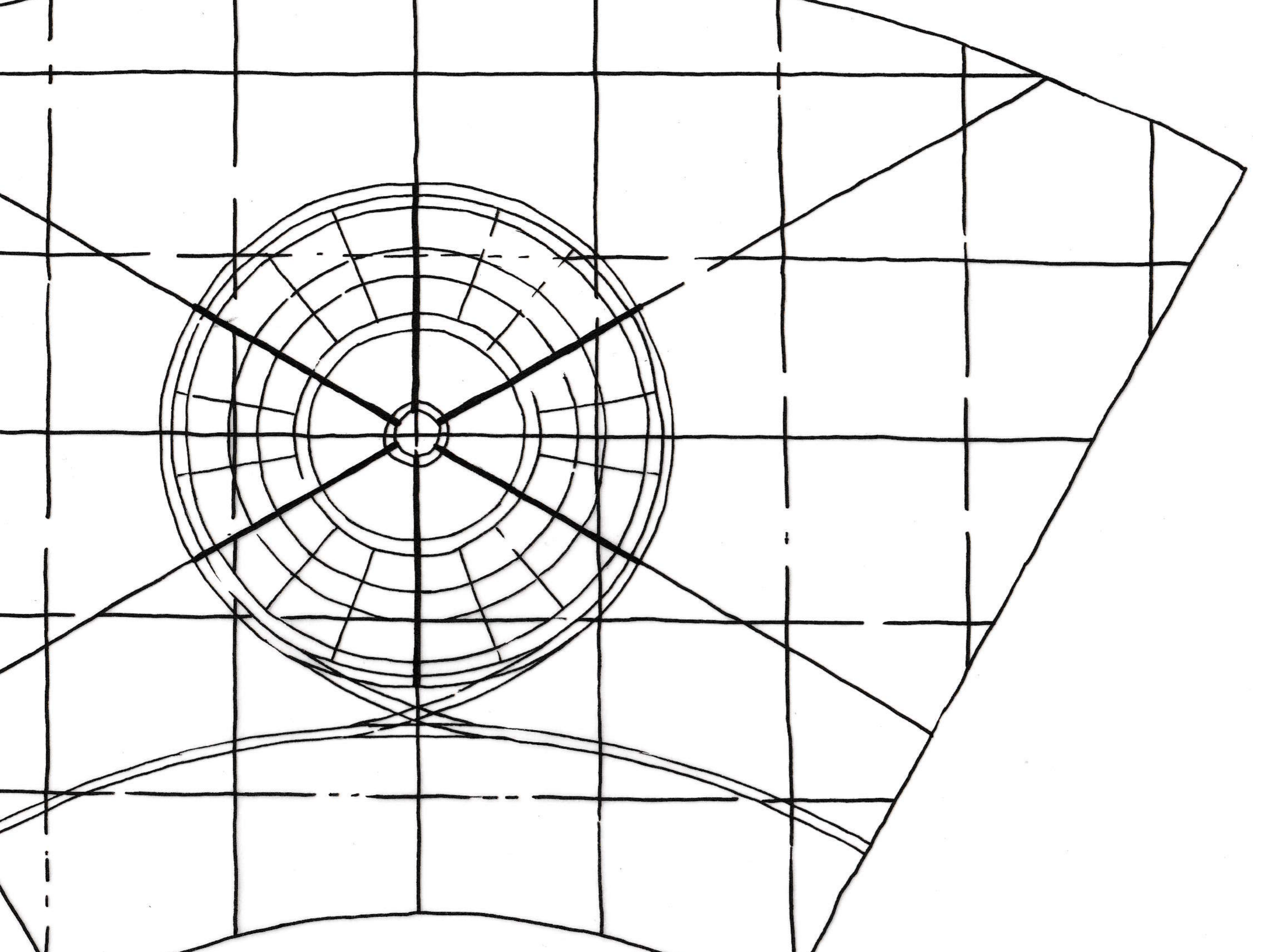
Součástí zeleně ve veřejném prostoru jsou nepochybně i předzahrádky, byť jsou vlastně fakticky v soukromém vlastnictví majitelů domů. Možnost se v předzahrádkách často setkávat se sousedy či spolubydlíci vytváří dobrou příležitost později udržovat vzájemné vřelé vztahy (Gehl 1996). Jejich otevřenost a přímá návaznost na veřejný prostor ulice z nich ale vytváří jakýsi prostor poloveřejný. Gehl (2010) nazývá tento prostor měkkými hraničními liniemi. V jeho podání se jedná o zónu, kde se setkávají budovy a město. Lidem, kteří vycházejí z těchto budov anebo do nich vcházejí, poskytuje přechodný prostor mezi soukromím a veřejnou sférou při příchodu a odchodu, což jsou kategorie aktivit, pojmenované v rámci kanadského výzkumu z roku 1977, tvořící celých 50% všech aktivit ve veřejném prostoru. Jejich oplocení tvoří v uličním prostoru také další významný prvek, který Lynch (2004) nazývá okraji. Tvoří jakési hranice oddělující, ale také držící pohromadě dva prvky - v tomto případě poloveřejný a veřejný prostor. Není tedy pochyb o tom, že předzahrádky hrají ve městském prostoru velice významnou roli, a proto je třeba se jimi zabývat.

2 CÍL PRÁCE

Práce se zaměří na koncept řešení ulice včetně předzahrádek na území pražského historického urbanistického celku zahradního města Spořilov. Bude vyhodnocen historický vývoj, současná podoba a aktuální trendy v údržbě. Projekční část poskytne východiska k možnostem koncepčního řešení a k údržbě s ohledem na historický význam, ale i na současné trendy. Bude navržen plán opatření a doporučení, směřující k zachování historicky významných hodnot.

3 LITERÁRNÍ REŠERŠE

3.1 Utopisté jako předchůdci zahradního města

3.1.1. Antika

Řetězec utopických myšlenek o městech a osídlení se stává – alespoň podle dodnes existujících podkladů a doložitelných faktů - kontinuálním až v šestnáctém století, avšak nelze opomenout některé osobnosti a jejich jednotlivá díla z dřívějších období, jež se dají považovat za utopie či přinejmenším za jejich předchůdce (Hrůza 1967). Již v dobách antického Řecka nalzáme první teoretiky urbanismu. U tehdejších filozofů se objevovaly myšlenky a ideje, jež hlásaly omezení růstu měst a prosazovaly výhody menších urbanistických celků (Hrůza 2014). Například Platón ve svém spise *Kritias* při popisu hlavního města bájně Atlantidy zmiňuje jeho kruhový půdorys i vnitřní uspořádání založené na tomto principu, čímž se odklání od tehdejšího zpravidla uplatňovaného šachovnicového systému měst. Platónem se také o šest století později inspiroval římský filozof Plotinos, který zrealizoval první historicky doložený pokus o založení ideální obce Platonopolis nedaleko Říma (Hrůza 1967).

3.1.2. Středověk

Ve středověku vývoj utopií o ideálních městech pod tlakem náboženství stagnuje. Pozemský život byl vnímán jen jako jakési nutné zlo před vstupem do šťastného věčného života v ráji. Takřka jediným vzorem a předobrazem veškerých věcí se stává bible a popisy v jejích textech včetně textu o jediném dokonalém božím státu – Novém Jeruzalémě popsaném Ezechiášem v jeho prorocství. Jedná se o město na čtvercovém půdorysu obehnané hradbami, v jejichž každé straně byly vsazeny tři brány. Druhou významnější tendencí ve středověku pak bylo odmítání měst jako hnízd hříchu a nespravedlnosti některými skupinami obyvatel. Jednou z nich byli například čeští Husité (Hrůza 1967). Navíc ve středověku značně ustupuje význam městské zeleně a zejména pak v raném středověku i význam zeleně jako okrasného prvku. Hlavním účelem nově vystavovaných středověkých měst je obrana a bezpečnost jejich obyvatel, tudíž pozornost je obrácena především k formě a co nejdokonalšímu zpracování fortifikace. Veřejná zeleň prakticky neexistuje (Kupka 2006)

3.1.3. Renesance

Konečně dalším významným historickým urbanistickým milníkem postupně vedoucím k ideálu zahradních měst 20. století byla renesance. Thomas More – anglický právník, politik a spisovatel – v roce 1516 vydává svůj spis *Utopia*, popisující ideální říši jménem Utopie rozkládající se na ostrově Abraxa. Lidé v Utopii žijí v 54 městech o počtu obyvatel přibližně 240 000 (Hrůza 2011). Města jsou od sebe vzdálená průměrně 18 km, nejméně však 5 km tak, aby okolo každého města vnikl dostatečný prostor pro zemědělské zázemí o výměře nejméně 25 000 ha. Autor také určuje vhodný počet obyvatel města a v případě překročení tohoto počtu je založeno město nové tak, aby si zachovávalo dostatečný odstup a v okolí obou měst byl zachován prostor pro zemědělskou činnost. Dalo by se tedy říci, že se jednalo o jakési předchůdce satelitních měst. V tomto je Morovo dílo již nápadně podobné Howardově zahradnímu městu. V Utopii se všichni obyvatelé v zemědělství i v jednotlivých domech pravidelně střídají, spolupráce mezi městem a venkovem je dokonale organizovaná stejně jako distribuce surovin a výrobků. More se také na svou dobu velice progresivně zabýval vybavením jednotlivých měst určenému k trávení volného času obyvatel. Bral v potaz rekreaci, zábavu i vzdělávání (Hrůza 1967; Slepíčka 1981). Dalším aspektem, na který kladl důraz, byla hygiena a péče o životní prostředí (Hrůza 2011). V neposlední řadě stojí za zmínku pozornost, kterou věnoval zeleni, a to jak městské tak soukromé. Každý jeden dům v každém městě v Utopii má svoji vlastní zahradu. Těchto zahrad si lidé velmi vážili a soustavně o ně pečovali stejně jako o všechny budovy (Hrůza 1967).

V Anglii na dílo Mora překvapivě dlouhou dobu nikdo nenašel, a tak se pozornost upíná k renesanci v Itálii. Její myslitelé se ve většině případů svých návrhů ideálních měst shodovali na uzavřených městech kruhového půdorysu s radiální uliční sítí, v jejichž středu sídlil vladař. Tehdejší stále ještě přetrvávající potřeba co nejsostifikovanější obrany pak zajistila, že se tvar hradební linie postupně proměnil z kruhové na hvězdicovou (Voženílek 1972).

Obr. 1 Nový Jeruzalém

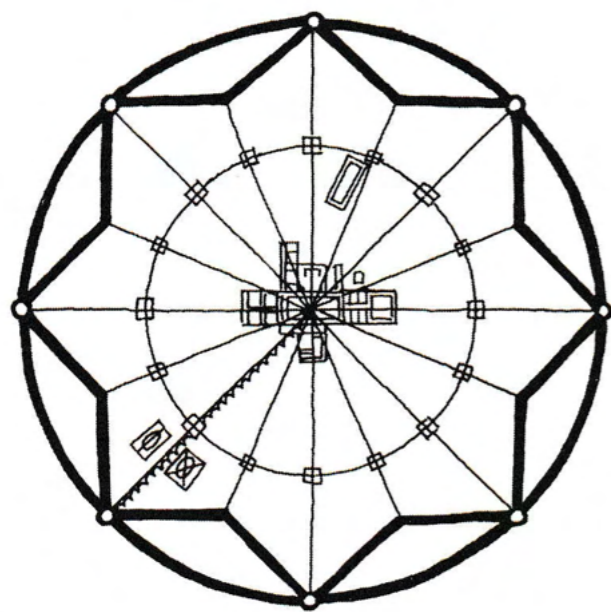

Obr. 2 Morova Utopia

Prvním teoretikem, který své teorie v odborných traktátech uveřejnil, byl Leone Battista Alberti známý také jako „nový Vitruvius“. Ve spise *Deset knih o stavitelství* (1443-1452) zdůrazňuje význam vnímání města jako harmonického celku a nikoliv jako jednotlivých budov a prostorů, za důležité také považuje zakládání města v souladu s přírodními podmínkami a v neposlední řadě doporučuje město členit na oblasti výrobní a oblasti obytné (Voženílek 1972; Hrůza 2011). Jako první použil ve svém spise náčrty ideálního města radiální osy s hvězdicovitým obrysem italský architekt a sochař Filarete, vlastním jménem Antonio di Pietro Averlino. Tento návrh měl zobrazovat město Sforzinda vytvořené pro hraběte Sforzu. Druhým Filaretovým zajímavým prvenstvím je návrh lineárního sídliště rodinných domků zasazených do zahrad, sloužícího pro řemeslníky (Voženílek 1972; Hrůza 2011). Dalšími autory zabývajícími se a rozvíjejícími myšlenku radiální koncepce jsou v 15. století například F. G. Martini a v 16. století například G. Maggi, F. De Marchi nebo G. Vasari (Voženílek 1972). Zvláštní místo v historii urbanismu a zároveň i v prvopočátcích zahradních měst zaujímá také Leonardo da Vinci. Jeho myšlenka na limitaci velikosti měst a bydlení v menších satelitních městečcích za účelem zlepšení životních podmínek obyvatel se již velmi blízce podobá právě myšlenkám urbanistů a nejen urbanistů přelomu 18. a 19. století. Tato idea satelitního bydlení měla sloužit ke zředití obyvatel tehdy přelidněného Milána zasaženého morovou epidemií a tím ke zlepšení hygienických podmínek ve městě a zamezení šíření nemoci (Hrůza 2011). Tyto renesanční urbanistické ideály však z drtivé většiny zůstaly pouze teoriemi. Skutečných měst postavených na základě těchto myšlenek je jen velmi málo. Jedná se například o severoitalské Palma Nuova nebo sicilské Grammichele (Kupka 2006).

3.1.4. 17. a 18. století

Na klasické utopie z období renesance navazují v 17. a 18. století utopické romány často v podobě fiktivních cestopisů. Reflektují nespokojenost autorů s podmínkami panujícími v tehdejší společnosti a stávají se tak předzvěstí Velké francouzské revoluce i dalších společenských a hospodářských reforem té doby (Hrůza & Zajíc 1996).

Obr. 3 Filarete - Sforzinda

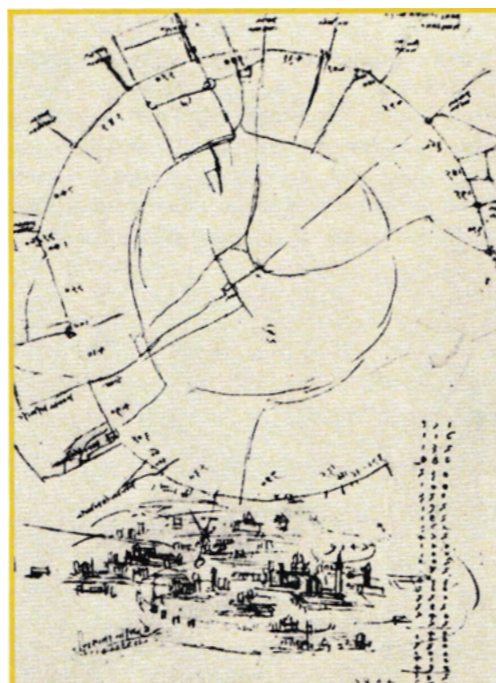
3.1.4.1. Francie

Po vyvrcholení období zámořských cest evropských objevitelů v 15. a 16. století již utopisté prakticky neměli kam umisťovat svá dokonalá města a státy tak, aby byly opředeny dostatečně velkým tajemnem. Jediným územím, které v této době ještě nebylo zcela prozkoumáno, a poskytovalo tak prostor pro fantazii a spekulace, byla Austrálie. Toho využili mimo jiné také Gabriel Foigny a Denis Vairasse (Hrůza 1967; Hrůza & Zajíc 1996).

Pro téma této práce je zvláště významná právě práce francouzského spisovatele Denise Vairasse z roku 1677. Jedná se o druhý díl utopie *Dějiny Sevarambů*. Vairasse zavádí, jako většinová část utopistů, ve svém ideálním státě kolektivní vlastnictví. Soukromý majetek neexistuje a všichni obyvatelé jsou si rovni. Základní sídelní a společenskou jednotkou země Sevarambů je takzvaná osmazie – budova na čtvercovém půdorysu. V každé žije více než tisíc obyvatel a většinou jsou jednotlivé osmazie seskupeny do měst. Některé z nich mají specializovanou funkci – například vzdělávací či zemědělskou. Součástí každé osmazie je i dvůr s veřejnou zelení, fontánou a bazénem, přičemž je dbáno na hospodaření s vodou a čistotu životního prostředí (Hrůza 1967; Hrůza & Zajíc 1996). Denis Vairasse má tak tímto svým dílem na svědomí první podrobný rozbor kolektivních forem bydlení a stává se tedy předchůdcem například Roberta Owena, Charlese Fouriera, ale také třeba Le Corbusiera a jeho *L'Unité d'habitation* (Hrůza 1967).

Dalším trendem se na přelomu 17. a 18. století stává kritika velkého města. Jedná se například o vyprávění o Telemachovi Françoise Fénelona z roku 1699 nebo spis inspirovaný *Gulliverovými cestami* Jonathana Swifta – *Nový Gulliver*, jehož autorem je francouzský novinář, překladatel a historik Pierre Desfontaines (Hrůza 1967).

V naprostých základech zažil nastávající změny přicházející průmyslové revoluce francouzský myslitel a utopista Morelly. I tak ale na tyto změny již dokázal reagovat ve svém díle z roku 1755 - *Zákoník přírody neboli pravý duch jejích zákonů, vždy zanedbávaný nebo zneužívaný*. Podle něj má mít město důslednou funkční stavbu, jejíž podobu vyjádřil pomocí města na renesančním kruhovém půdorysu se společenským centrem, které je obklopeno pásem obytných domů. Za obytnou částí se nachází izolační pásmo, oddávající domy od pásma

Obr. 4 Leonardo da Vinci - skica

výrobního s dílnami a manufakturami, a nakonec na okraji města leží pásmo zemědělské (Voženílek 1972). Morelly pamatuje i na nekontrolovatelný růst měst a dle jeho zákonů se po překročení ideálního počtu obyvatel založí nové město (Hrůza 1967).

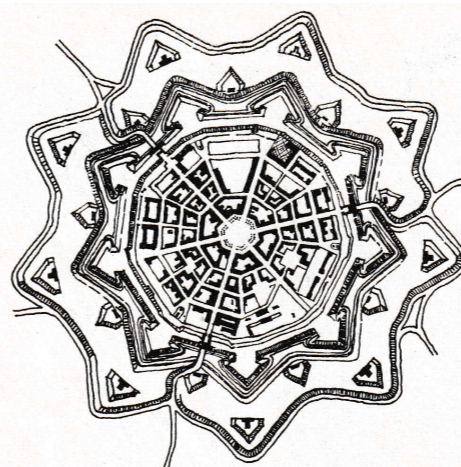
Koncem 18. století ve Francii vyčnívá ještě jeden muž, a tím je novinář, dramatik a básník Louis Abel Beffroy de Reigny. V jeho lunárních letopisech a cestopisech popisuje Měsíční republiku včetně její podrobné ústavy. Z té je také patrný Reignyho výrazný zájem na limitaci růstu měst i počtu jejich obyvatel. A nejedná se jen o malá města obklopující město hlavní (dalo by se říci satelitů), ale i o samotné hlavní město. Regulací růstu také zajišťuje nezbytný vzájemný odstup měst, čímž v důsledku zajišťuje prostor pro další aspekty, kterými se intenzivně zabýval, a to krajinářsky upraveným nezastavitelným okolním pásem zeleně a prouděním čerstvého vzduchu skrz celé město. Svými moderními principy jistě značně předběhl svou dobu (Hrůza 1967).

3.1.4.2. Anglie

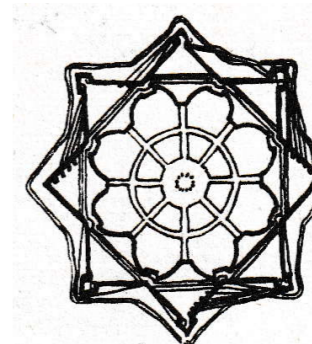
V Anglii v tomto období utopické spisy zažívají poměrně výraznou odmlku, avšak objevil se jeden, který stojí v tomto tématu za zmínku. *Paměti Gaudencia z Luccy* (*The Memoirs of Sigr Gaudentio Di Lucca*) vyšly v roce 1737. Autorem je Simon Berington – katolický kněz. Vzorové město utopické země Mezzoranie leží na kruhovém půdorysu s dvanácti paprscitě se rozbíhajícími ulicemi. Obytné domy jsou architektonicky jednoduché. Dle Hrůzy (1967) zaujímá pozornost čtenáře autorovo „neustálé zdůrazňování zeleně“, která se nachází v podstatě v celé ploše města. Popisuje zeleň na pozemcích domů, stromořadí v ulicích, podél kanálů, okolo náměstí, i plochy určené pro zeleň v meziprostoru křižovatek. Dokonce i na plochých střechách domů by se měly nacházet umělé zahrady. Navíc je Simon Berington snad prvním myslitelem, který pracuje s plánovitým růstem měst. Dle tohoto spisu by se nejdříve měl postavit chrám obklopen plochou centrálního náměstí a okolo něj první okruh domů. Další okruhy domů by přibývaly podle počtu obyvatel. Dalo by se říci, že Berington vlastně vytvořil ve své podstatě zahradní město (Hrůza 1967).

3.1.5. Přelom 18. a 19. století

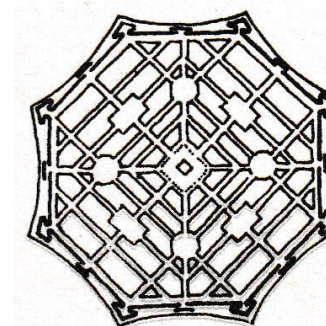
Na přelomu 18. a 19. století je již v Anglii v plném proudu průmyslová revoluce a postupně se šíří do Evropy a zbytku světa. Změny, které s sebou přináší a které hýbou podobou společnosti i měst a venkova, se projevují také na v tuto dobu vznikajících utopiích, jejichž autoři se často snaží najít řešení pro nově vyvstávající problémy (Voženílek 1972). Zároveň společnost na změny začíná reagovat tím, že nově přikládá stále větší význam zeleni ve městě a poznává pravou hodnotu městských parků. V roce 1848 v Anglii dokonce vchází v platnost první zákon o veřejném zdraví. Toto období se tak stává přelomovým pro městskou zeleň, prudce se rozvíjí zahradní a parková tvorba a od tohoto bodu nelze již vykládat historii urbanismu bez ohledu na souvislosti s ní (Kupka 2006).

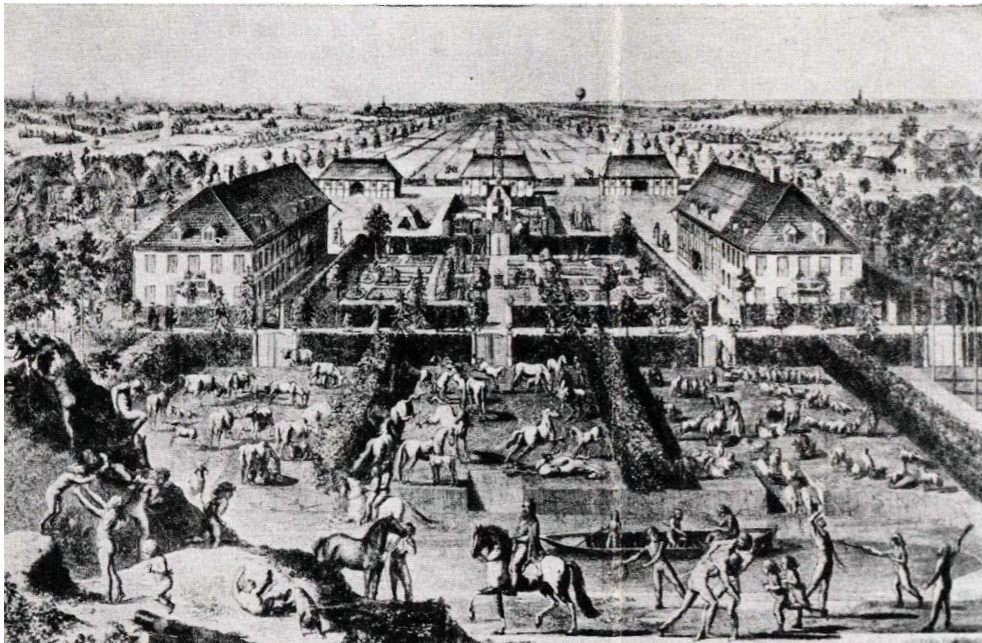
Obr. 5 Palma Nuova

Obr. 6 G. Maggi - ideální město

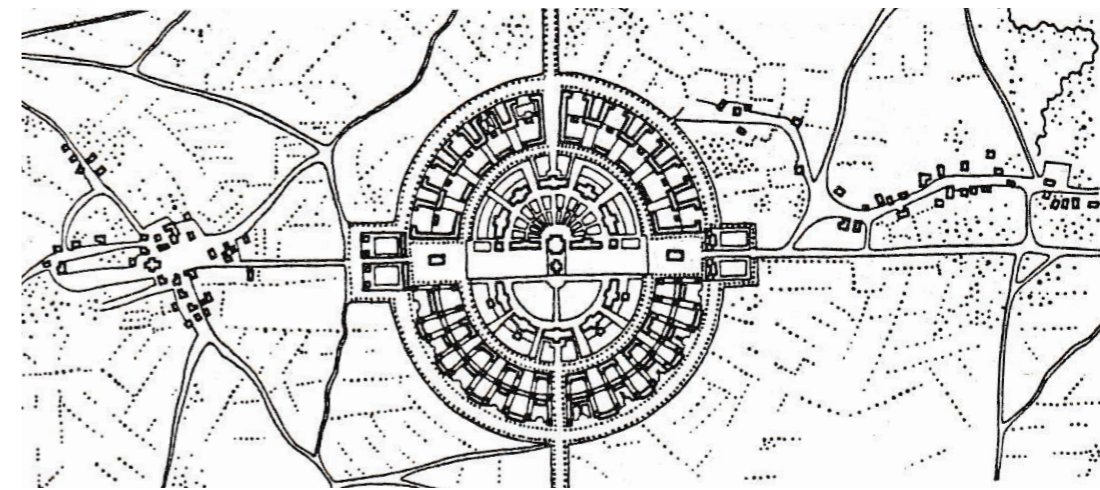
Obr. 7 G. Vasari - ideální město

Obr. 8 Ziegenhagenova výchovná kolonie

Těsně před koncem 18. století v Německu z našeho hlediska vyčnívá jméno hamburského kupce Franze Heinricha Ziegenhagen, který v roce 1792 vydává *Učení o správném vztahu ke stvoření a o štěstí lidí, způsobeném všeobecným uplatněním tohoto vztahu*. Podle něj je základem ke zlepšení společnosti a následnému štěstí člověka jakási soustava vesnických výchovných kolonií pro mládež, která by se tak již v raném věku přizpůsobila novým podmínkám a naučila se podle nich žít. Ziegenhagen tímto však nepropaguje nutně život ve vesnicích, naopak se dle něj jedná o „plán, který ukazuje střední cestu mezi obvyklými špatnými životními podmínkami ve městě a opuštěností venkova“, čímž o celé století předchází myšlenku Ebenezera Howarda a jeho teorie zahradního města. V případě těchto kolonií pak podobně jako jiní utopisté také počítá s pravidelným půdorysem a dostatkem prostoru pro zvětšování kolonií. Rozdíl je v tom, že pro základ kolonie připouští použití některého existujícího objektu. Jeho vrcholnou představou byl svět, ve kterém by se po celé zemi rozkládal jeden velký kontinuální anglický park protkaný obydlími ve zdravém prostředí, zahradami, loukami, lesy, stinnými cestami a tak podobně. Vznikl by tak jeden souvislý park a zároveň jedno souvislé rozptýlené město (Hrůza 1967).

Dalším - teď se již jistě dá říci předchůdcem Ebenezerova zahradního města je na počátku 19. století Claude Nicolas Ledoux se svým spisem *Architektura z hlediska umění, mravů a zákonodárství*, jenž vyšel v roce 1804. Slepíčka (1981) dokonce používá spojení „koncepte zahradních měst Ledoux a Howarda“ a Johnson-Marshall (1966) Ledoux nazývá průkopníkem Společnosti zahradních měst. Ledoux byl již ve své době významným francouzským architektem s řadou úspěšně realizovaných staveb (Hrůza 2014). Pod záštitou madame du Barry a později i Ludvíka XVI se stal správcem královských solivarů v krajích Lorraine a Franche Comté ze své pozice začal projektovat město – jakési dělnické sídliště – Chaux. Při stavbě v letech 1775-1779 byl bohužel realizován jen zlomek navržených staveb. Zmíněný Ledouxův spis z roku 1804, který mimo jiné také obsáhle popisoval ideální město nazvané též Chaux, je proti dosavadním dílům zajímavý především tím, že neobsahoval jen teoretickou textovou část, ale jeho součástí bylo také 125 listů s návrhy jednotlivých staveb i jejich souborů (Hrůza 2011). Ideální město Chaux leží na oválném půdorysu a v jeho centru se nachází rozsáhlá plocha náměstí, kolem které soustřeďuje veřejné budovy. Za nimi tvoří druhý okruh obytné budovy v zeleni (Voženílek 1972). Velký význam přikládá Ledoux také dopravě. Navrhuje městu rozsáhlé komunikace v podobě bulvárů, které podle něj mají uvolnit centrum města, a zároveň zajistit spojení s okolními sídly. Součástí města je i Cenobie, což je kolektivní dům podobající se o několik desetiletí mladší falanstěře Ch. Fouriera (Hrůza 1967).

Obr. 9 C. N. Ledoux - Chaux

3.1.5.1. Utopičtí socialisté

V reakci na zrod průmyslové revoluce se zrodila i skupina novodobých utopických socialistů, jejichž nejvýraznějšími zástupci byli Francouzi hrabě Claude Henri de Saint-Simon a Charles Fourier a Brit Robert Owen.

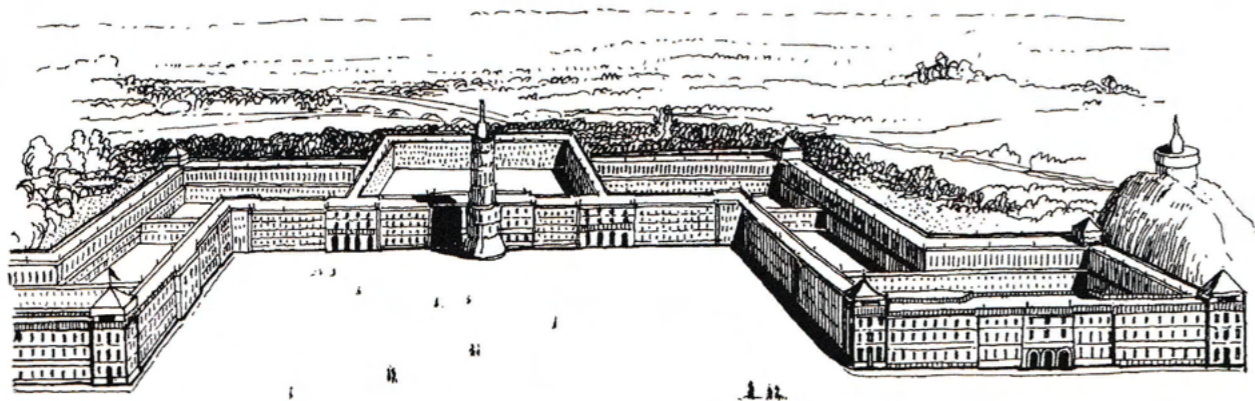
3.1.5.1.1. Claude Henri de Saint-Simon

Hrabě de Saint-Simon se z hlediska urbanismu držel koncepce přeměny rodné Francie v park a nepřináší tak žádnou převratnou novinku. Zajímavý je pro nás jeho apel na ochranu životního prostředí a krajiny. Jako jeden z prvních poznal možný vliv rostoucího průmyslu na přírodu a zdůrazňoval důležitost zeleně v životě člověka (Voženílek 1972; Kupka 2006).

3.1.5.1.2. François Marie Charles Fourier

Mnohem výraznějším zástupcem francouzského národa je v tomto případě Charles Fourier. Byl sice jen chudým obyčejným mužem s běžným zaměstnáním, ve kterém strávil celý život, avšak jeho myšlenky jsou i dnes inspirací pro mnohé. Podobně jako ostatní utopisté jeho doby předvídal negativní dopady masivní industrializace na lidi i přírodu. Vytvořil proto teorii, jejíž uvedení do praxe podle něj mělo zajistit společnosti spokojený život v čistém prostředí. Lidé se měli sdružovat do základních společenských jednotek – falang o 1620 obyvatelích. Obydlím, a nejen obydlím, ale i místem pro práci, vzdělávání a zábavu těmto falangám měly být takzvané falanstery ve formě monumentálních přenáherných paláců obklopených asi deseti mílemi volné krajiny koncipovaných podobně jako zámek ve Versailles, avšak o mnoho krásnější a větší. Fourier předpokládal pro falansteru budovu o délce průčelí 1200 metrů. Průmysl měl ve Fourierově společnosti pouze doplňovat zemědělství. Falanstery měly postupně pokrýt celý svět a nahradit tak města (Voženílek 1972). Potom by nastalo období takzvané harmonie, které autor považuje za vrchol společenského vývoje. Uvědomoval si ale, že cesta společnosti k harmonii by nemohla být přímá, a tak v jednom ze svých spisů ještě popisuje období takzvaného garantismu, ve kterém by se společenské uspořádání postupně měnilo a které by bylo vlastně mezikrokem mezi epochou civilizace, jak nazýval svoji dobu, a harmonií. Garantismus by byl obdobím přestavby existujících měst na města na kruhovém půdorysu, která by byla rozčleněna na čtyři pásma – jádro, předměstí, pásmo příměstského zemědělství a pásmo komunikací a dopravních zařízení. Každá budova ve městě musí samozřejmě mít svůj pozemek pro dvůr a/nebo zahradu, který se v prvním pásmu města musí rozlohou rovnat minimálně ploše zastavěné budovou. V druhém pásmu města pak musí být volný pozemek dvojnásobný a ve třetím trojnásobný. Stará města navrhoval přestavět právě takovým způsobem, že se část budov zbourá a uvolněný prostor by byl použit pro zeleň. V závěru období garantismu by již společnost postupně přecházela ke kolektivnímu způsobu života a nakonec i k falangám. Pozoruhodné také je, jaký význam Fourier přikládá architektuře a jejímu působení na lidské smysly.

Její pozitivní vliv na člověka dokonce pokládal za jedno ze základních lidských práv. S jeho kritikou tehdejší architektury souvisí také jeho názory na urbanistickou kompozici města. Odmítal dlouhé přímé nudné koridory a šachovnicovou uliční síť a hlásal naopak principy takzvaného malebného uspořádání měst, jako jsou zakřivené uličky a jejich otevírání se v esteticky působivé výhledy. Tyto principy nacházíme až o sto let později u Camilla Sitteho, jenž bývá považován za průkopníka těchto myšlenek. Za ideu předcházející koncepci zahradních měst, která jsou vlastně ve své podstatě spojením praktičnosti a jakési všudypřítomné spokojenosti a pohody, bychom mohli považovat i Fourierovu myšlenku – zahrnutou do jeho obsáhlé kritiky architektury a architektů své doby – , že je falešné zabývat se pouze užitkem „Když se totiž zabýváme jen užitkem, nedosáhne se ani užitečnosti, ani příjemnosti. Je třeba v souladu s přírodou kombinovat užitečnost a příjemnost – dosáhnout obojího nebo ničeho“ (Hrůza 1967).

Obr. 10 Fourierova falanстера

3.1.5.1.3. Robert Owen

Britský textilní průmyslník a přítel některých anglických politiků Robert Owen si podobně jako Charles Fourier představoval decentralizované osídlení ve formě malých komun rovnoměrně rozprostřených po povrchu země. Je jedním z prvních, kdo si uvědomuje důležitost souvislosti životních podmínek dělníků a jejich rodin s produktivitou a kvalitou jejich práce. Dokonce se u něj setkáme opět s tvrzením předcházejícím principy E. Howarda, že jím navrhovaná sídliště „budou shledány schopnými soustředit v sobě všechny výhody, jež město i venkov mohou nyní poskytnout, bez kteréhokoliv z oněch četných nepohodlí a zlořádů, jež se nutně věsí na oba druhy společenského soužití“. Narozdíl od svých současníků tyto své představy částečně pokusně realizuje u své textilní továrny v New Lanarku u skotského Glasgow. Pro zaměstnance zde vystavěl první pokusnou kolonii vybavenou příjemnými obydlími, jeslemi, školami, školkami, kulturními zařízeními a tak podobně (Voženílek 1972; Hrůza & Zajíc 1996). Své představy shrnul v díle *Kniha o Novém morálním světě, obsahující racionální společenskou soustavu, spočívající na skutečnostech, objasňující Ústavu a Zákony lidské přirozenosti a společnosti*. Jeho prvotní idea budovy pro 500-2000 obyvatel na čtvercovém půdorysu s centrálním nádvořím s veřejnými budovami, obklopenou zemědělskou půdou s volně rozptýlenými průmyslovými závody a zemědělskými výrobny, se postupně rozvinula. Nakonec si Owen představuje sídliště až pro 2500 obyvatel, přičemž nádvoří zůstává kompletně vyhrazeno pro zeleň, k budově jsou připojena další křídla, je doplněno další sociální, kulturní a vědecké vybavení jako tělocvičny, muzeum, koncertní síň nebo laboratoře. Nad komunou se dále tyčí pět věží, které maskují komíny a jejich součástí jsou i astronomické a meteorologické observatoře (Hrůza 1967; Voženílek 1972). Původní zájem a podpora Owenových vlivných přátel z řad politiků a průmyslníků bohužel postupně opadla a Owen s nadějí na lepší vyhlídky odcestoval do Spojených států amerických společně se svým přítelem – architektem Thomasem Stedmanem Whitwellem. Whitiwell zpracoval projekt pro novou ideální vzorovou dělnickou kolonii New Harmony, kterou také společně v roce 1826 založili. Stejně jako Owenův pozdější samostatný projekt v Mexiku však skončila neúspěchem (Hrůza 2011).

Obr. 11 Owenova komuna

Obr. 12 Robert Owen

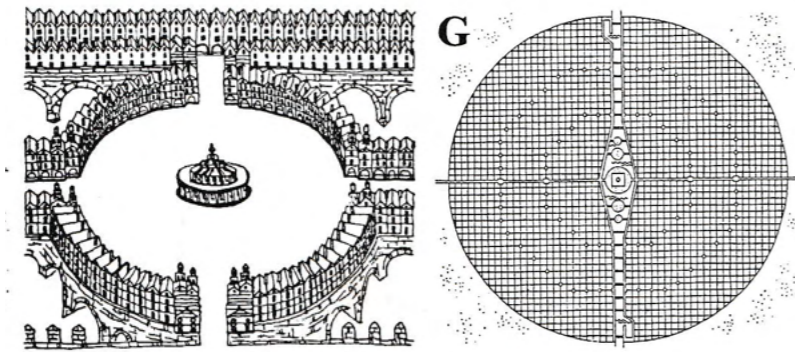
Na Owena navázali i jiní podobně pokrokově smýšlející průmyslníci jako Sir Titus Salt, který pro zaměstnance své továrny nechal v roce 1851 postavit vzorovou vesnici Saltaire nedaleko Bradfordu ve Velké Británii. Po něm následoval například ještě v roce 1862 John Crossley se svou kolonií West Hill Park u Halifaxu a další (Johnson-Marshall 1966)

3.1.6. 19. století

Mezi kritiky velkých měst vyčnívá francouzský utopista Étienne Cabet, který naopak ve formě utopického románu *Cesta do Ikarie* popisuje opět ideální ostrovní stát s hlavním městem Ikara, které mělo být vlastně idealizovanou syntézou toho nejlepšího, co Cabet poznal při svém pobytu v Londýně a v Paříži, a které mělo být postaveno podle vítězného projektu, jenž měl vzejít z veřejné soutěže (Hrůza 2014). Kromě samotné Ikarie má pak v Ikarii své hlavní město také každá provincie. Koncept samotného uspořádání hlavního města této ideální země nepřináší prakticky nic nového, dokonce by se dalo říci, že je v rámci měst utopistů v některých ohledech až zastaralý. V principech fungování města se mu ale naopak daří velice inovativně reagovat na problémy velkých měst jeho doby. Tak například pro nákladovou dopravu vyhraduje jen určité ulice v určité časy, polovina veškerých ulic slouží výhradně chodcům a vůbec veškerá doprava je od pěších nějakým způsobem izolována. Občanská vybavenost je samozřejmě obsahem i rozprostřením promyšlena do detailu stejně jako hygienické a bezpečnostní poměry a zastoupení zeleně. Cabet také dbá na to, aby se od sebe jednotlivé ulice navzájem lišily a nevzniklo tak monotónní nudné město, ve kterém by člověk jednoduše zabloudil (Hrůza 1967).

Naopak Cabetovým kritikem se stal jeho dřívější sekretář Théodore Dezamy. Vyčítal mu právě to, že jeho teorie připouští existenci velkých měst. Sám v opozici k tomuto názoru navrhoval obce o počtu obyvatel ne větším než 10 000, které „budou mít všechny výhody města i vesnice“ (Hrůza 2014). U Dezamyho se sluší zdůraznit fakt, že jeho spisy obsahovaly kromě popisu uspořádání města i podrobné popisy ideální podoby jednotlivých bytů, což podle něj bylo při výstavbě těchto obcí jednou z hlavních záležitostí (Hrůza 1967).

Dostáváme se k člověku, kterého již samotný Ebenezer Howard označil za svého předchůdce a inspiraci, a tím je britský publicista James Silk Buckingham. Jeho vzorové město, které popsal v díle *Národní zla a jejich praktická náprava, včetně plánu vzorového města* z roku 1848, mělo ležet na čtvercovém půdoryse a mělo rovněž poskytovat zázemí deseti tisícům obyvatel (Jebavý 2012). Město Victoria – jak jej Buckingham nazval, mělo dokonale promyšlenou strukturu a organizaci, uspořádání budov a ulic a hygiena byly na nejvyšší úrovni, přičemž mělo město být i esteticky velice působivé. Podobně o městech smýšlel i Robert Pemberton, který v roce 1854 vydává spis *Šťastná kolonie*.

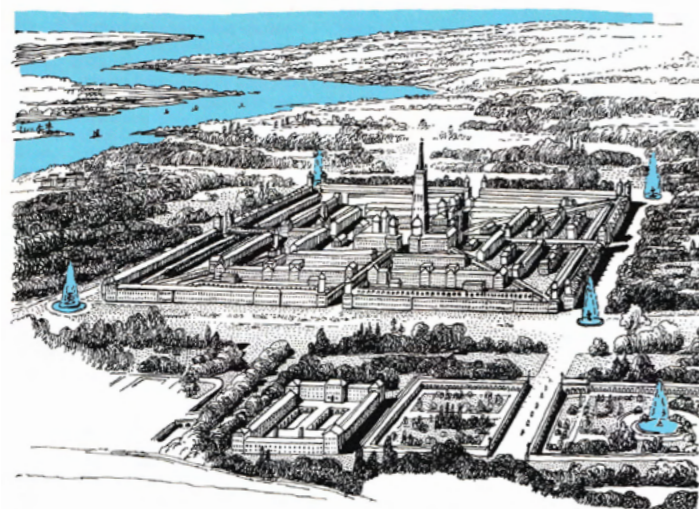
Obr. 13 Étienne Cabet - Ikara - pohled a půdorys

Jeho ideálním městem je také Victoria s tím rozdílem, že leží na kruhovém půdoryse a jedná se o jakousi „přírodní univerzitu“, která se měla stát centrem vědy (Hrůza 2014).

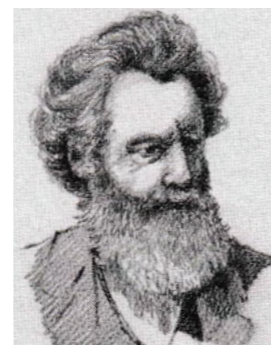
V tomto období přichází do literatury žánr, který bychom svým způsobem také mohli zařadit mezi utopie, a tím je sci-fi. Asi nejvýraznějším zástupcem tohoto směru je Jules Verne. Co se týče tématu utopických měst, je pro toto téma nejvýznamnější román *Ocelové město* z roku 1879, kde hlavní hrdina vypracovává plán vzorového města. Ve své podstatě je i toto město ideálním zahradním městem s logickým uspořádáním ulic, domů a s množstvím zeleně (Hrůza 1967).

V druhé polovině devatenáctého století se i na americkém kontinentu objevuje utopie svým ohlasem srovnatelná s těmi nejlepšími evropskými díly. Jejím autorem je novinář a politický aktivista Edward Bellamy. Ve svých dílech *Pohled zpět* (1888) a *Rovnost* (1897) popisuje společnost v roce 2000, přičemž se poměrně hodně zaměřuje na technický pokrok a různé vynálezy, z nichž některé jsou v dnešní době dokonce realitou. Například rozhlas a televizor s výběrem z několika programů, centrální vytápění domů nebo nezbytné služby v docházkové vzdálenosti 5-10 minut od obytných domů. V *Pohledu zpět* Bellamy popisuje Boston budoucnosti. Je to opět město plné zeleně, kdy jednotlivé domy netvoří bloky, ale jsou obklopeny zahradami a parky v kombinaci s množstvím soch a fontán. Edward Bellamy se stal vzorem a inspirací pro množství dalších autorů včetně Ebenezera Howarda a na základě jeho myšlenek bylo dokonce zformováno hnutí pro jejich realizaci (Hrůza 2014).

Jedním z autorů, které Bellamyho dílo podnítilo k sepsání vlastního spisu o ideálním uspořádání společnosti, byl i William Morris. On i jeho učitel John Ruskin ale byli na rozdíl od Bellamyho zastánci malých městských celků (Hrůza 1967). Kompletní formulaci Morrisových myšlenek nalezneme v poetické utopii *Zvěsti odnikud*, která vyšla v roce 1891. Obyvatelé země po roce 2000 již objevili obnovitelné zdroje, přesto ale upřednostňují ruční práci před stroji. Všichni jsou vzdělaní a ušlechtilí, žijí v rekultivované krajině zbavené průmyslu, kde chudoba neexistuje a ovzduší i voda jsou čisté. Jedná se vlastně o první moderní ekologický román (Hrůza 2011).

Obr. 14 James Silk Buckingham - Victoria

Obr. 15 William Morris

3.2 Zahradní města Ebenezera Howarda

3.2.1. Hnutí Arts & Crafts

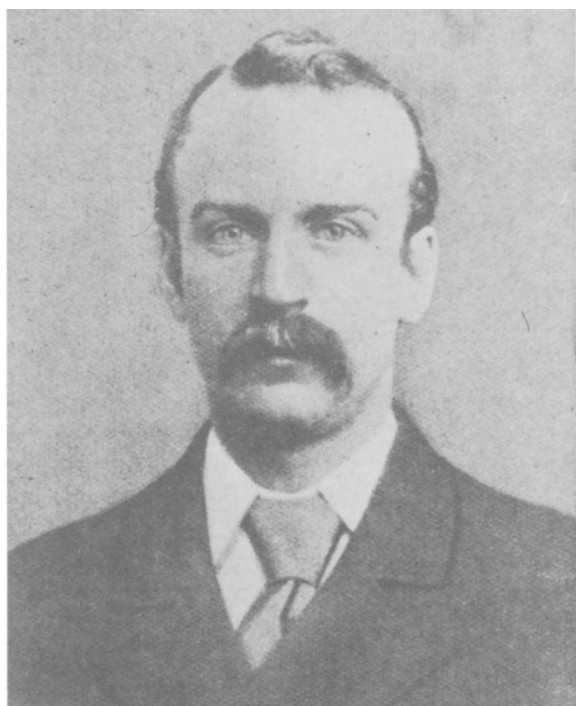
William Morris je pro téma zahradních měst významný také tím, že právě vedle Johna Ruskina stál za vznikem hnutí Arts & Crafts v Anglii. Prvotním podnětem pro vznik tohoto hnutí byla Londýnská světová výstava, která se konala roku 1851. Zde vznikl rozpor mezi kritiky nově se objevujícího jednoduchého nezdobného, avšak perfektně funkčního strojově vyráběného nábytku podle Michaela Thoneta a těmi, kdo naopak kritizovali „zbytečně přezdobený“ a díky tomu někdy až nefunkční nábytek vyráběný předtím. Hnutí Arts & Crafts se vyhradilo ve své podstatě proti oběma těmto způsobům a zastávalo vlastně jakýsi kompromis v podobě výrobků tak, aby se dekorativní prvky stále používaly, ale aby se tak dělo střídmě a aby dekorace neodporovaly funkci. Svým romantickým přístupem se také členové hnutí vraceli do minulosti, používali více či méně modernizované historizující prvky a nejvíce si cenili tradiční ruční řemeslné výroby, v čemž lze pozorovat jejich odpor k industrializaci. Se svými rivaly v čele s Thonetem se ale přeci jenom shodli na názoru, že by měl dobrý design být dostupný všem lidem bez rozdílu (Koukalová 2023).

Hnutí Arts & Crafts zahrnuje kolem roku 1890 do své sféry zájmu i zahradní umění. Odmítali například i kombinaci různých stylů v rámci historismu a další ze zásad, kterou přívrženci tohoto hnutí zastávali, byla přítomnost původce návrhu v průběhu celého výrobního procesu, respektive v ideálním případě byl umělec sám schopen zrealizovat celý výrobek od návrhu a designu až po jeho dokončení. Tento komplexní pohled na záležitost byl zřejmě i důvodem toho, že někteří architekti sympatizující s hnutím začali do svých návrhů staveb zahrnovat i k nim příslušné zahrady (Kalusok 2003). Podle Czumala (2015) hnutí také likvidovalo „rozdíly mezi městem a venkovem nalezením harmonické formy bydlení v přírodě“. Hnutí později ovlivnilo i Howardova společníka Raymonda Unwina a architektky jako byl například Hermann Muthesius šířící myšlenky zahradních měst na evropském kontinentu (Beevers 1988; Kalusok 2003).

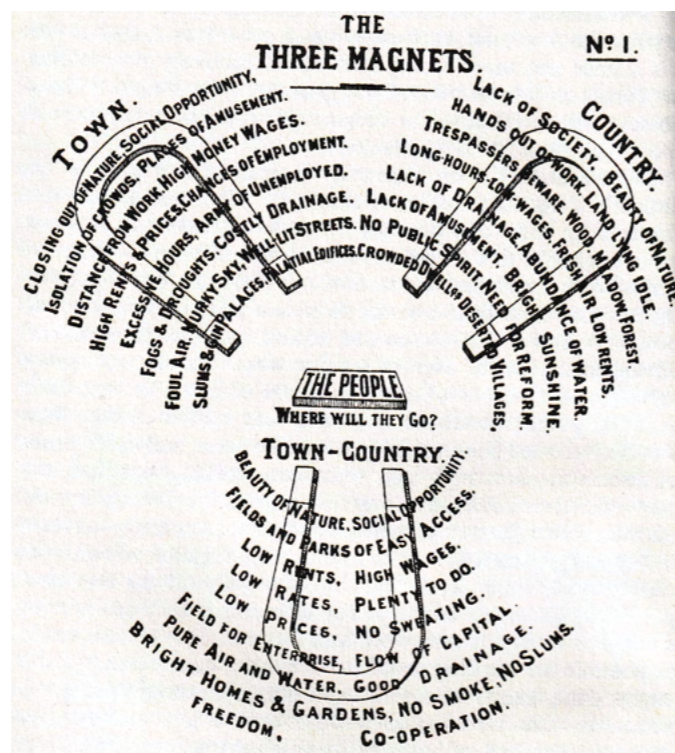
3.2.2. Ebenezer Howard

Ebenezer Howard byl celý život i přes svůj úspěch a slávu velice nevýrazným a nenápadně působícím člověkem. Jeden z jeho žáků a následovníků – Frederic J. Osborn o něm napsal, že to byl jeden z nejmírnějších a nejskromnějších lidí, nestarající se příliš o své vnější vzezření a málokdy dávající najevo svou vnitřní sílu (Hall & Ward 2014). Narodil se 29. ledna 1850 do rodiny farmářů a maloobchodníků a velice brzy – ve svých necelých pěti letech byl odeslán rodiči pryč z domova do internátní školy. Následovaly další dvě školy, avšak ze třetí ho rodiče předčasně odvolali, a tak se Howard na nějakou dobu stal řadovým úředníkem. Během té doby se sám naučil psát těsnopisem a po setkání s tehdy proslulým kazatelem Dr. Josephem Parkerem mu poslal svůj přepis jednoho z jeho kázání. Na Parkera to udělalo takový dojem, že přijal mladého Ebenezera jako svého osobního sekretáře, což podle něj samotného byl jeden z důležitých milníků v jeho životě. Ve svých 21 letech Howard odjel do Ameriky, kde se po určitém období stal soudním stenografem v Chicagu. Chicagu se v té době díky jeho poloze a množství parků přezdívalo „garden city“ – tedy zahradní město. Sám dokonce bydlel v bytě na Michigan Avenue, odkud měl výhled na Lake Park a za ním i na samotné jezero Michigan. Není tedy divu, že se objevily názory, že Howard název své knihy čerpal právě odsud, i když to sám vždy odmítal. V Chicagu byl mimo jiné také svědkem regenerace města po požáru v roce 1871 a zajisté musel znát i nové zahradní předměstí Riverside na řece Des Plaines vzdáleného z Chicaga asi 9 mil. Jak ale sám později napsal, nejdůležitější z jeho pobytu v tomto městě pro něj byly zkušenosti a vědomosti, které nabyl při výkonu své práce (Stern 1986; Beevers 1988; Hall & Ward 2014).

Je také veřejným tajemstvím, že Howard byl obeznámen s tvorbou Edwarda Bellamyho a že ho Bellamyho názory v jeho vlastní tvorbě v určité míře ovlivnily, stejně jako lze předpokládat, že znal i spisy jiných slavných utopistů jako byli William Morris a Thomas More, které ho – byť třeba nevědomky mohly také inspirovat (Hrůza 1967; The Editors of Encyclopaedia Britannica 1998).

Obr. 16 Ebenezer Howard

Obr. 17 Ebenezer Howard - diagram tří magnetů

3.2.2.1. Garden Cities of To-Morrow

Do Londýna se Howard vrátil v počátcích velké hospodářské krize, kdy se lidé, kteří ztratili práci v zemědělství, hromadně začali stěhovat z venkova do velkých měst, která se přelidňovala. Nejvýraznějším příkladem toho samozřejmě byl Londýn. Ve městech se vytvářely přeplněné a špinavé chudinské čtvrti, které pořád rostly. Tohoto byl Howard také nepochybně svědkem. Posléze našel práci jako stenograf přímo v britském parlamentu, kde se podrobně seznámil s množstvím aktuálních témat a opět si výrazně rozšířil obzory vědomostí (Beevers 1988). Tyto životní zkušenosti vedly Howarda k přemítání o budoucnosti velkých měst a následně i k vydání své první knihy nazvané *To-morrow: A Peaceful Path to New Reform* (1898), která se téměř okamžitě setkala s neočekávaným ohlasem, a o čtyři roky později byla po drobných úpravách vydána znovu již pod svým známějším názvem: *Garden Cities of To-Morrow* neboli v překladu do češtiny – *Zahradní města budoucnosti* (Hrůza 2011).

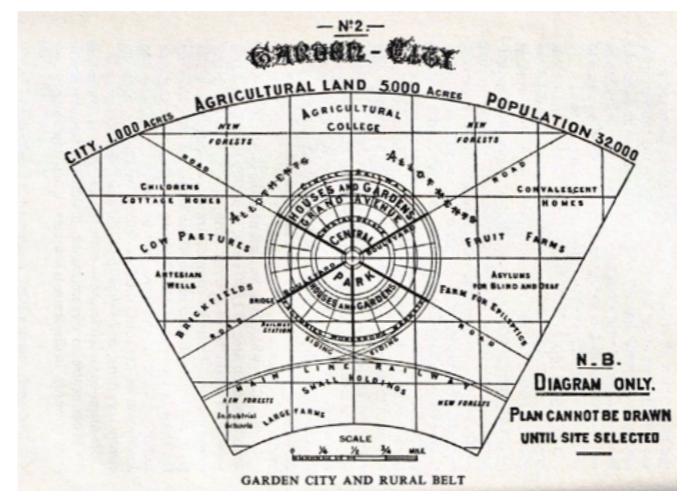
V samém úvodu knihy popisuje Howard myšlenkové základy, na kterých postupně vystavěl koncepci svého ideálního zahradního města. Jsou vyjádřeny diagramem „tří magnetů“, z nichž jeden reprezentuje město, druhý venkov a třetí město-venkov – tedy prostředí dokonale snoubící výhody obou předchozích, a přitom vylučující jejich nevýhody. Vytvořením tohoto prostředí a tím pádem i vytvořením jistoty pro lidi, že budou moci žít plnohodnotný život skýtající dostatek všech prostředků pro naplnění jejich potřeb, podle Howarda docílíme spontánního přesunu obyvatel z přeplněných velkoměst zpět na venkov (resp. město-venkov) do náručí matky přírody (Howard 1974). Tohoto ideálního prostředí chce Ebenezer Howard dosáhnout tak, že vytvoří uprostřed volné krajiny sídlo pro 32 000 obyvatel o rozloze 6 000 akrů (tj. 2 428 ha), které bude skrz na skrz protkáno zelení, takže z celkové rozlohy bude samotné město zaujímat pouhou šestinu (Jebavý 2012). Původní schéma zahradního města je na kruhovém půdorysu, avšak Howard zdůrazňuje, že se jedná pouze o schéma a připouští, že se reálné uspořádání zahradních měst bude muset v praxi více či méně přizpůsobovat podmínkám konkrétního stanoviště. Vraťme se ale ke vzorovému uspořádání. Město bylo rozděleno šesti radiálními bulváry na šest rovnočenných částí a tyto radiály protínalo pět kruhových tříd, z nichž ta prostřední

byla rozšířená v pás zeleně s kostely a školami. V centru tohoto kruhového města se měl nacházet veřejný park obklopený veřejnými budovami, kterými jsou radnice, koncertní síň, muzeum, divadlo, knihovna a nemocnice. Tento park měl být obklopený prosklenou arkádou – promenádou sloužící mimo jiné jako úkryt při nepřízní počasí. Tu lemovaly obchody. Dále následovalo obytné pásmo rodinných domů se zahradami a za ním pásmo průmyslových závodů izolované pásem zeleně a okružní železniční trať. Poslední složkou zahradního města je pak na jeho vnějším okraji plocha se zemědělskými usedlostmi, sady, odbornými školami a ozdravovkami, která je rozlohou pětkrát větší než město samotné (Voženílek 1972)

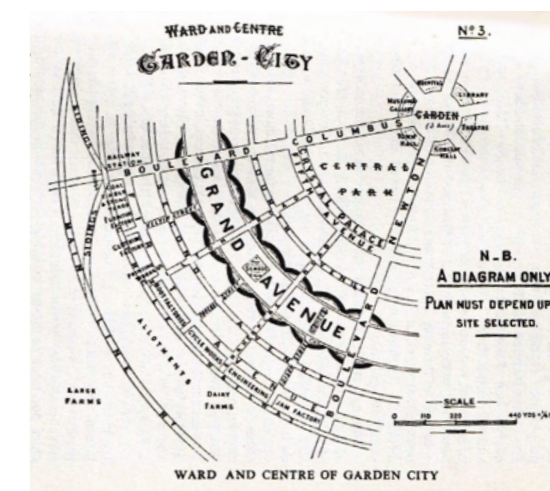
Nekontrolovatelnému růstu těchto nových měst měl zabránit princip takzvaných dceřiných měst, kdy v případě překročení ideálního počtu obyvatel mělo v dostatečné vzdálenosti od mateřského města vzniknout město nové. Vzájemně by tato sousední města byla propojena železnicí. Ve výsledku by vznikaly soustavy šesti měst, která by tvořila takzvaná „Social cities“ – spolková města. Centrální mateřské město by čítalo 58 000 obyvatel a okolní města dceřiná pak každé po 32 000 obyvatel (Jebavý 2012; Hall & Ward 2014).

3.2.2.1. Letchworth a Welwyn

Netrvalo dlouho, a zmiňovaný ohlas, které Howardovo dílo vyvolalo, začal nabírat konkrétních rysů. Již v roce 1899 byla třinácti muži, kteří se zhlédli v Howardových idejích, založena společnost pojmenovaná Garden Cities Association. Ta si kladla za cíl uvést Howardovu teorii v praxi (Bassett 1980). Společnost se rychle rozrůstala a už v roce 1902, když vycházela Howardova kniha v druhém vydání pod svým známějším názvem, měla přes 1 300 členů z řad členů Sněmovny lordů, biskupů, poslanců britského parlamentu, akademiků i průmyslníků (MacFayden 1970). Konečně v roce 1903 započala nedaleko Londýna výstavba prvního zahradního města podle idejí Ebenezera Howarda pojmenovaného Letchworth. Projekt vypracovali architekti Raymond Unwin a Barry Parker. Dalším významným milníkem bylo založení londýnského zahradního předměstí Hampstead Garden Suburb, které proběhlo v roce 1905, dodnes v Anglii považované za nejlepší příklad provedení zahradního města i přes to, že nespňuje jeho zásady. Skalní stoupenci zahradních měst ho považovali za zradu původních ideálů. Projekt Hampstead Garden Suburb mají na svědomí taktéž R. Unwin a B. Parker. Druhé zahradní město Welwyn podle projektu Louise de Soissons bylo založeno v roce 1920. Impulsem pro Howarda k jeho výstavbě se stala potřeba bydlení pro demobilizované vojáky po konci 1. světové války spolu s nečinností příslušných orgánů v souvislosti s tímto problémem. Železnice vedoucí okolo města ho oddělovala od množství továren lehkého průmyslu, které měly obyvatelům poskytovat pracovní příležitosti, ale ani v tomto případě nebyly splněny zamýšlené ideály a přesto velké množství rezidentů dojíždělo raději denně za prací do Londýna (The Editors of Encyclopaedia Britannica 1998). Ve Welwynu Ebenezer Howard žil na sklonku svého života a také v něm zemřel (Hrůza & Zajíc 1996; Hrůza 2011).

Obr. 18 Ebenezer Howard - velký diagram zahradního města

Obr. 19 Ebenezer Howard - malý diagram zahradního města

3.3 Šíření teorie a praxe zahradních měst

Zahradní města zaznamenávala postupně úspěch po celém světě a to nejen v teoretické rovině, ale také v té praktické. Během 20. století došlo k množství realizací zahradních měst a čtvrtí například v Německu, Francii, Rusku, USA a také v Čechách (Jebavý 2012).

3.3.1 Německo

V Německu to byl jako první Hermann Muthesius, který strávil sedm let života pobytem v Anglii, kde právě v té době byla populární hnutí Arts & Crafts a hnutí zahradních měst. Muthesius se pro tyto myšlenky nadchnul a po návratu do rodného Německa je i propagoval. Právě on byl jedním z těch, jejichž zásluhou pak bylo založeno první zahradní město mimo území Velké Británie. Vznikat začalo v roce 1906 na okraji Drážďan a pojmenováno Hellerau. Dnes je památkově chráněné (Hrůza 2011). Téměř souběžně s ním začalo vznikat asi 50 km od Drážďan u hranic s Polskem i zahradní město Marga postaveno těžařskou firmou Ilse Bergba AG pro její dělníky. Architektem byl Georg von Mayenburg („*The International Garden Cities Institute*“ n.d.). Další německou realizací zahradního předměstí je pak ještě Margaretenhöhe v Essenu (Hrůza 2011).

3.3.2 Francie

Ve Francii zahradní města propagoval Georges Benoit-Lévy, který se v roce 1903 podílel na založení Francouzského sdružení zahradních měst, přičemž v roce 1928 sdružení přeměnil na Mezinárodní asociaci lineárních zahradních měst. Samotné zakládání zahradních měst ale považoval za povinnost podnikatelů a průmyslníků (Hrůza 2011).

3.3.3 Španělsko

Jedno zahradní předměstí mělo dokonce vzniknout i ve Španělsku podle projektu Antonia Gaudího na zakázku podnikatele Eusebia Güella y Bacigalupi. Mělo vlastně stát na území dnešního Parc Güell, kde byly provedeny všechny terénní a krajinářské úpravy, ale již nedošlo k samotné výstavbě (Hrůza 2011).

3.3.4 Rusko

Vladimir Nikolajevič Semenov vystudoval urbanismus ve Velké Británii, kde se také stal stoupencem zahradních měst. V roce 1913 bylo u Moskvy podle jeho projektu založeno zahradní město Prozorovskaja. Dalším ruským propagátorem myšlenek Ebenezera Howarda byl Sergej Sergejevič Šestakov. Jeho projekt Velké Moskvy (1924) předpokládal rozložení sedmi milionů obyvatel z jedné poloviny do jádrového města a z druhé poloviny do 26 okolních satelitních zahradních měst (Hrůza & Zajíc 1996).

3.3.5 Polsko

Na území Polska byla díky slabšímu průmyslovému rozvoji potřeba výstavby zahradních měst menší, přesto ale také vznikla některá zahradní města jako například Ząbki, Śródborów nebo Podkowa Leśna. Mezi ty, kteří se o to zasloužili, patřil například prezident Varšavského společenství Warsaw Hygiene Society Dr W. Dobrzyński (Blazy, Hrehorowicz-Gaber, Sandu & Hrehorowicz-Nowak 2022).

3.3.6 USA

V roce 1912 zvítězil Walter Burley Griffin v soutěži o projekt nového australského hlavního města, které se zakládalo takzvaně na zelené louce. Jeho návrh byl vlastně jakousi soustavou zahradních měst. Finální projekt byl pak ale nakonec pozměněn a realizace se příliš nevydařila. Důležitá pro toto téma je ale realizace Griffinova projektu města Mossmain z roku 1913. Mossmain je považován za první zahradní město v USA (Hrůza & Zajíc 1996). Druhým zahradním městem v USA se měl stát Radburn podle návrhu Henryho Wrighta a Clarence S. Steina. Bohužel ale krach na burze v roce 1929 zastavil přísun financí a pouhý zlomek domků, který se podařilo postavit, je dnes již kompletně pohlcen okolní zástavbou. Se zahradními městy počítal v programu New Deal i prezident Roosevelt v rámci takzvaných Greenbelt Towns, kdy se podařilo postavit tři taková města (Hrůza 2014)

3.4 Zahradní čtvrti na území České republiky a Prahy

3.4.1 Zlín

Mimo Prahu se na území České republiky nalézá jeden významný urbanistický celek na principu zahradního města. Je to Baťův Zlín. Projekt jeho rozvoje na principu zahradních měst vypracoval formou rodinných domků obklopených zelení Jan Kotěra. V dalších letech se pak na projektování Zlína i dalších měst pro Baťu podílel rovněž formou zahradního města například i Josef Gočár (Hrůza & Zajíc 1996).

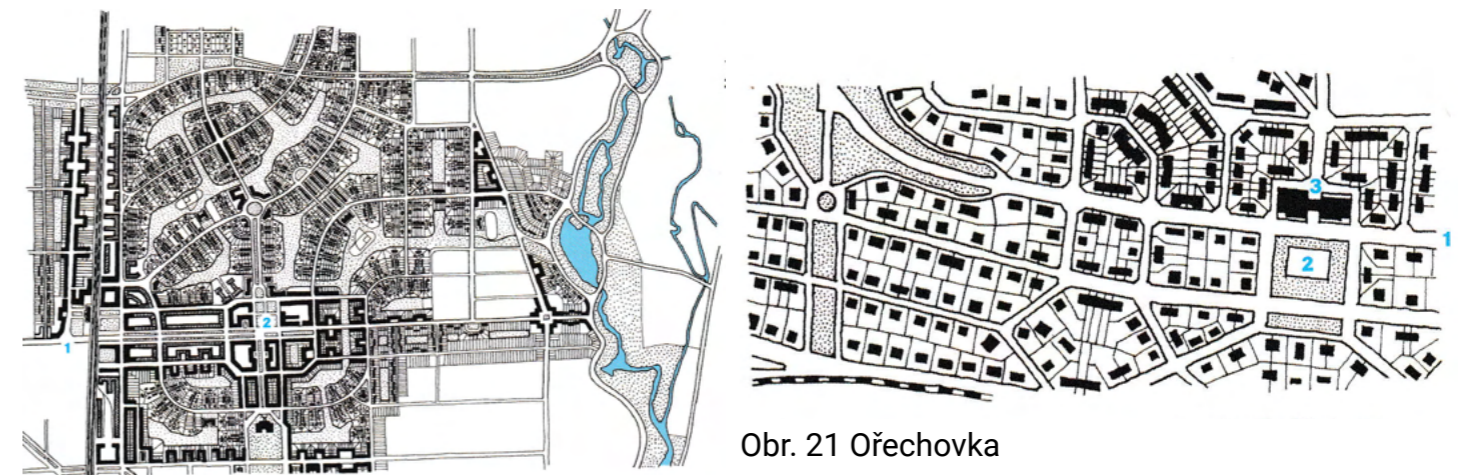
3.4.2 Pražské zahradní čtvrti

V tehdejší Československu se Howardova teorie stala opravdu velice populární. Lidé četli jeho knihu v německém jazyce ještě než vůbec stihla vyjít v českém překladu v roce 1924 a co je důležitější, ještě před vydáním tohoto překladu již na území dnešní České republiky stihly vzniknout tak mimořádná zahradní města a čtvrti, že se jim obdivoval sám autor teorie Ebenezer Howard. V reakci na tyto zdařené realizace se v této verzi knihy pro české čtenáře objevilo i jeho svolání: „*Národu československému! (...) pevně doufám, že brzy nastane chvíle, kdy v Československu budou stavěti zahradní města, jež se nejen vyrovnají městům v naší zemi, nýbrž je značně předčí.*“ (Howard 1924)

Toto Howardovo uchvácení československými zahradními urbanistickými celky jistě mělo své pádné důvody, avšak je na místě poznámka, že tyto celky v mnohém neodpovídaly originální ideji. To je samozřejmě pochopitelné, všechny realizace včetně těch britských se musely nějakým způsobem adaptovat na aktuální místní situaci. Avšak zejména v zahradních čtvrtích Prahy nebyla v zásadě splněna klíčová podmínka zahradního města, kvůli které vlastně celý tento koncept vzniknul, a to je ubytování těžce pracujících dělníků z chudých vrstev v důstojných, zdravých a krásných podmínkách. Pražské zahradní čtvrti zpravidla až na výjimky ubytovávaly vrstvy nejbohatší v luxusních drahých vilách (Hnídková 2021). A například Spořilov, který jednou z těchto výjimek byl, vzniknul až po vydání této knihy s Howardovým svoláním.

V rychle se rozrůstající Praze byla po vzniku Velké Prahy (sloučením s okolními dříve samostatnými obcemi a čtvrtěmi roku 1920) nově ustanovená Státní regulační komise. Ta kromě regulačního plánu samotného města řešila i zájmovou oblast a regulaci vlivu města na ni, což bylo v té době neobvyklým a osvíceným konáním. Byly vyhlášovány soutěže pro novou výstavbu v jednotlivých oblastech. Z této doby také pochází ony pražské zahradní čtvrti – Ořechovka, Hanspaulka, Spořilov, Baba, Zahradní Město a Barrandov (Voženílek 1972; Hrůza 2014).

Podle Hrůzy (2014) jsou Howardovu konceptu nejbližší luxusní Ořechovka vybudovaná podle regulačního plánu J. Vondráka z roku 1919 a právě pro tuto práci zásadní Spořilov vzniknuvší na tehdejší jihovýchodním okraji Prahy.

Obr. 20 Henry Wright, Clarence S. Stein - Radburn

Obr. 21 Ořechovka

3.5 Zahradní město Spořilov

3.5.1 Události předcházející vzniku

Prahu po první světové válce postihla bytová krize způsobená hned několika faktory. Jednak úplným zastavením výstavby nových bytů v době války, dále navrácením vojáků, kteří tvořili asi 12,5% obyvatel, zpět do Prahy, přesuny obyvatelstva v souvislosti s válkou a v poslední řadě také vznikem nové Československé republiky, což zapříčinilo vznik množství nových centrálních institucí v hlavním městě a přílivem jejich zaměstnanců shánějících v Praze bydlení (*Pražský sborník historický* 1995). V tomto období začala při podpoře hlavního města i státu vznikat za účelem řešení krize v bydlení stavební a bytová družstva. Tehdy vzniká i stavební družstvo Spořilov (Matějka & Outrata 2008).

3.5.2 Stavební družstvo Spořilov

Václav Sklenička, tou dobou vrchní ředitel Městské spořitelny na Královských Vinohradech, se v roce 1924 rozhodl 25. výročí spořitelny oslavit výstavbou zahradního města pro sociálně slabé vrstvy obyvatel o pěti stech domcích na okraji Prahy (Czumalo 2015). Návrh patrně přednesl vedení Městské spořitelny pražské, ale o tom se dá pouze spekulovat, protože *Pražský sborník historický* (1995) uvádí, že díky chaotickému stavu dokumentace a její neúplnosti nejsou dochovány záznamy o tom, jak přesně došlo ke spolupráci těchto dvou organizací. Každopádně je jisté, že pražská Městská spořitelna na spolupráci nakonec přistoupila, a tak 18. června 1925 na ustavující valné hromadě vzniká stavební družstvo nesoucí oficiální název: *Spořilov, stavební družstvo vkladatelů Městských spořitel v Praze a Královských Vinohradech, zapsané společenstvo s ručením obmezeným*. Obě instituce si úpravou stanov zajistili rozhodující pravomoci, což později také v jisté míře ovlivnilo jeho vývoj a zároveň bylo i důvodem dalších krizí (*Pražský sborník historický* 1995).

Původní plán výstavby se rozšířil z 500 na dvoj- až trojnásobek. Bylo vybráno území na lokalitě obce a statku Dolní Rožtyly v katastru Záběhlic. Území bylo ve vlastnictví hlavního města Prahy, které se rozhodlo odprodat pozemky v celkové ploše 220 153 čtverečních sáhů (což je necelých 800 000 m²) za nebývale nízkou cenu 15 Kč za sáh (*Pražský sborník historický* 1995). Byla zahájena masivní propagace, která se ukázala být účinná, nýbrž se okamžitě přihlásilo několik tisíc zájemců o domek. Každý zájemce, který byl vybrán, se musel stát členem Stavebního družstva vkladatelů Městských spořitel v Praze (Drozdová & Prchlík 2020). Družstvo se také zavázalo k pronajmutí domků jen omezenému počtu živnostníků a prodejců a také k tomu, že na území Spořilova nevzniknou žádné velké obchodní domy a tovární prodejny (Czumalo 2015).

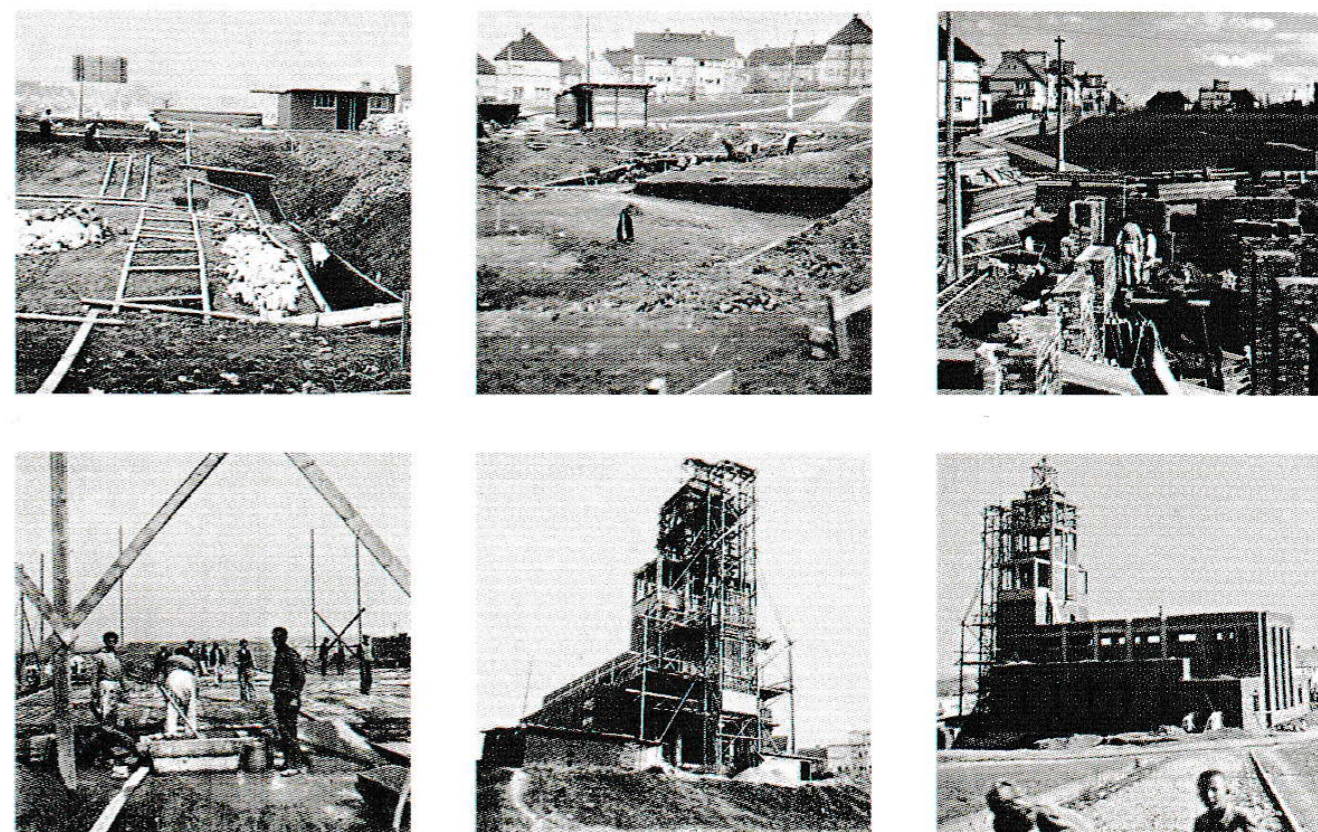
Regulační plán zpracovala Státní regulační komise ve vedení s Eustachem Mölzerem a plánu rodinných domů se ujala Technická kancelář odborného rádce vinohradské Spořitelny – profesora České techniky Ing. arch. Josefa Bertla (*Pražský sborník historický* 1995; Matějka & Outrata 2008). V roce 1925 Bertlova kancelář předložila celkový situační plán, přičemž čtvrtinu celé jeho plochy tvořila zeleň, plány jednotlivých typů domů a také plány základních veřejných budov. Bylo vybráno osm typů domků a jejich celkové množství vypočteno na 1364. Po kritice plánů profesor Bertl rezignoval na své pozice a doporučil na své místo kolegy Vlastimila Brožka a Karla Polívku. Již v této době se začínalo přicházet na jisté nedostatky v původních plánech celého projektu. Tak například původní předpokládaná cena domů se měla pohybovat mezi 25-40 000 Kč, ale finanční reálná cena se blížila 150 000 Kč. To byl teprve začátek všech obtíží (*Pražský sborník historický* 1995; Czumalo 2015).

3.5.3 Průběh stavby

Původně měla celá výstavba proběhnout v letech 1926-1927 a začátek výstavby opravdu nastal podle plánu, ale kvůli různým komplikacím, které se v procesu objevily, finální likvidace družstva začala až v roce 1937, tedy o celých deset let později, než měla. V roce 1926 tedy započaly přípravné a terénní práce a poté nastal počátek výstavby rodinných domů v severní části Spořilova takzvaným proudovým způsobem, přičemž jižní část měla vzápětí následovat (Czumalo 2015).

Již na samém začátku nastaly komplikace v podobě nemožnosti realizace původního urbanistického konceptu kvůli výstavbě odstavného železničního nádraží. Situaci také komplikovala snaha o zavedení nových a neověřených způsobů organizace práce a dalších postupů spolu s pokusem o typizaci stavebních prvků a také rozhodnutím Spořitelny o jakémsi samozásobitelství družstva (Czumalo 2015). Firmy spolupracující na výstavbě družstva tak byly omezeny jen na dodavatele prací a ztrácely na zisku, což vedlo k odporu a někdy i částečnému bojkotu ze strany firem a řemeslníků. Družstvo také zakoupilo další sousední pozemky na území dnešního sídliště Spořilov II za nevýhodnou cenu se záměrem rozšířit výstavbu i na ně. K tomu ale nikdy nedošlo, a tak se pozemky staly pouze zbytečným finančním břemenem (*Pražský sborník historický* 1995; Czumalo 2015).

V létě roku 1927 se zahájila výstavba v jižní polovině Spořilova již jiným stylem – po skupinách. Ta byla dokončena na konci téhož roku. Začínalo se bourat staveniště a probíhalo zakládání veřejné zeleně podle projektu významného zahradníka a sadovníka Josefa Sinkuleho, který se později v letech 1949-1972 stal ředitelem zahradnického podniku hlavního města Prahy a po roce 1949 se také zasloužil o vybudování největšího zahradnického závodu v Československu – Sady, lesy, zahradnictví, podnik hl. m. Prahy (Rejl 2017). Následovalo ještě otevření prozatímní školy a zadání projektu na divadlo a biograf, ty ale nikdy postavené nebyly. Tím činnost družstva na Spořilově definitivně skončila. Bylo zahájeno jednání o jeho likvidaci a stavbu definitivní školy a úpravu Rožtylského náměstí provádělo již čistě hlavní město Praha. Finální rozpočet přesáhl plán o 155% (Czumalo 2015).

Obr. 22 Záběry ze stavby spořilovského kostela

3.5.4 Urbanismus a architektura

Spořilovské zahradní město je svým rozsahem a velkorysostí tak výjimečné, že se nedá s jiným podobným pražským urbanistickým celkem srovnat. Spořilovské ulice jsou pojmenované ve stylu amerických velkoměst podle světových stran až na ulice většího významu, které budou popsány záhy. Centrum čtvrti tvoří velkoryse navržené parkové Roztylské náměstí orientované severojižním směrem s expozicí na jih a s dominantou v podobě funkcionalistického kostela sv. Anežky České (Czumalo 2015). Kostel byl vystavěn podle návrhu architekta Stanislava Režného se třemi loděmi, 28 m vysokou věží s tři a půl metru vysokým křížem a hodinami od pražské firmy Heinz a dokonce i podzemním sálem, který měl sloužit jako kulturní zázemí, neboť na Spořilove nebyly nakonec vystaveny navzdory původnímu plánu žádné kulturní budovy (Branald 2002). Interiér kostela byl pak ještě v 60. letech upravován Marianem Farkou (Rejl 2017). Tuto dominantu čtvrti zvýrazňují malé parkové osy – dvě osy Roztylských sadů z každé strany odchýlené od kolmice asi o 5° a jedna prodlužující osu Roztylského náměstí. Roztylské náměstí dále protíná kolmice Hlavní třídy a dalších šesti tras. Půdorys však není striktně přesný, jen přibližný a přizpůsobuje se změnám terénu. Na Roztylské náměstí se až těsně pod Hlavní třídou napojují symetricky v šikmém úhlu dvě široké ulice Boční I a Boční II. Dalo by se říci, že spolu s prodlouženou osou Roztylského náměstí tvoří jakousi husí stopu směrem na jih (Czumalo 2015).

Architektonický výraz spořilovských domů je jednoduchý a naprosto funkční, ale zároveň vlastně přesně odpovídající stylu a podstatě zahradního města v jeho původním smyslu. Čisté a funkční prostředí, to je to, kam zahradní města šla od začátku. Doplnění hladké omítky s drobnou texturou o jednoduchou římsu a sedlové střechy domů jsou naprosto dostačujícím designem v kombinaci s množstvím spořilovské zeleně obklopující domy prakticky ze všech stran. Dostatečnou architektonickou rozmanitost prostředí dodávají jednotlivé varianty domů které se od sebe liší jen mírnými detaily a zároveň se navzájem doplňují. V případě Spořilova se jedná o takzvanou *unitas multiplex* - tedy jednotu v rozmanitosti (Czumalo 2015).

3.5.4 Poznámka k památkové péči

Zahradní město Spořilov se nachází v ochranném pásmu Památkové rezervace v hlavním městě Praze, což je podrobněji rozebráno dále v této práci v její analytické části, ale ve zkratce to vlastně pro Spořilov v rámci ochrany neznačí v podstatě žádný přínos. Vzhledem k jeho urbanistické hodnotě jistě stálo za zvážení již před značnou dobou například vytvoření památkové zóny. Ta je definována jako „území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek (je myšleno menším než u vyšší kategorie památkové ochrany - památkové rezervace), historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty“ (§6 zákona č. 20/1987, o památkové péči, v platném znění). Sojková (2020) popisuje památkové zóny jako území s velmi dobře dochovanou urbanistickou strukturou, ale toto dochování se bohužel ze Spořilova každým dalším rokem nekontrolovatelnými a téměř nekontrolovanými úpravami vytrácí.

Obr. 23 Roztylské náměstí

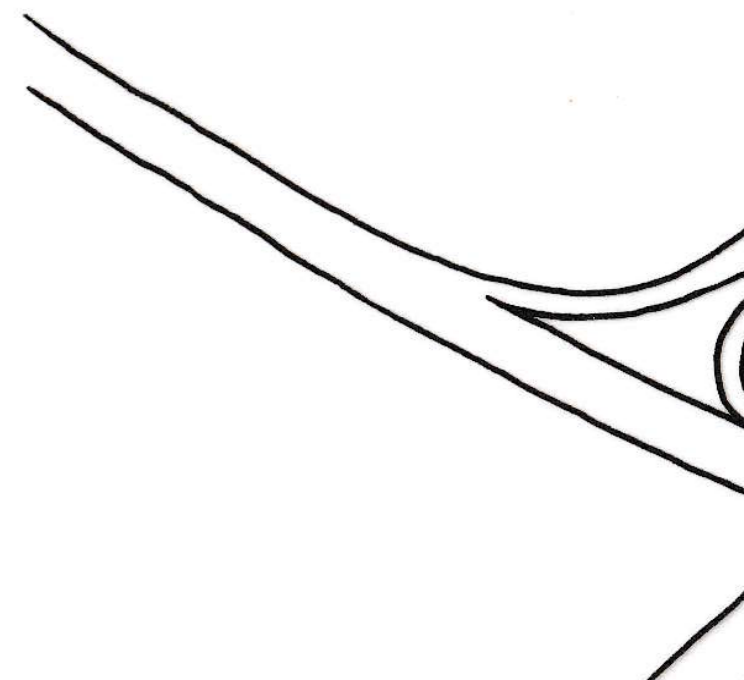

Obr. 24 Rodinné domy v zahradách

Obr. 25 Kostel sv. Anežky České

4 ZHODNOCENÍ PODKLADOVÝCH ÚDAJŮ

4.1 Analýzy území

4.1.1 Lokalizace

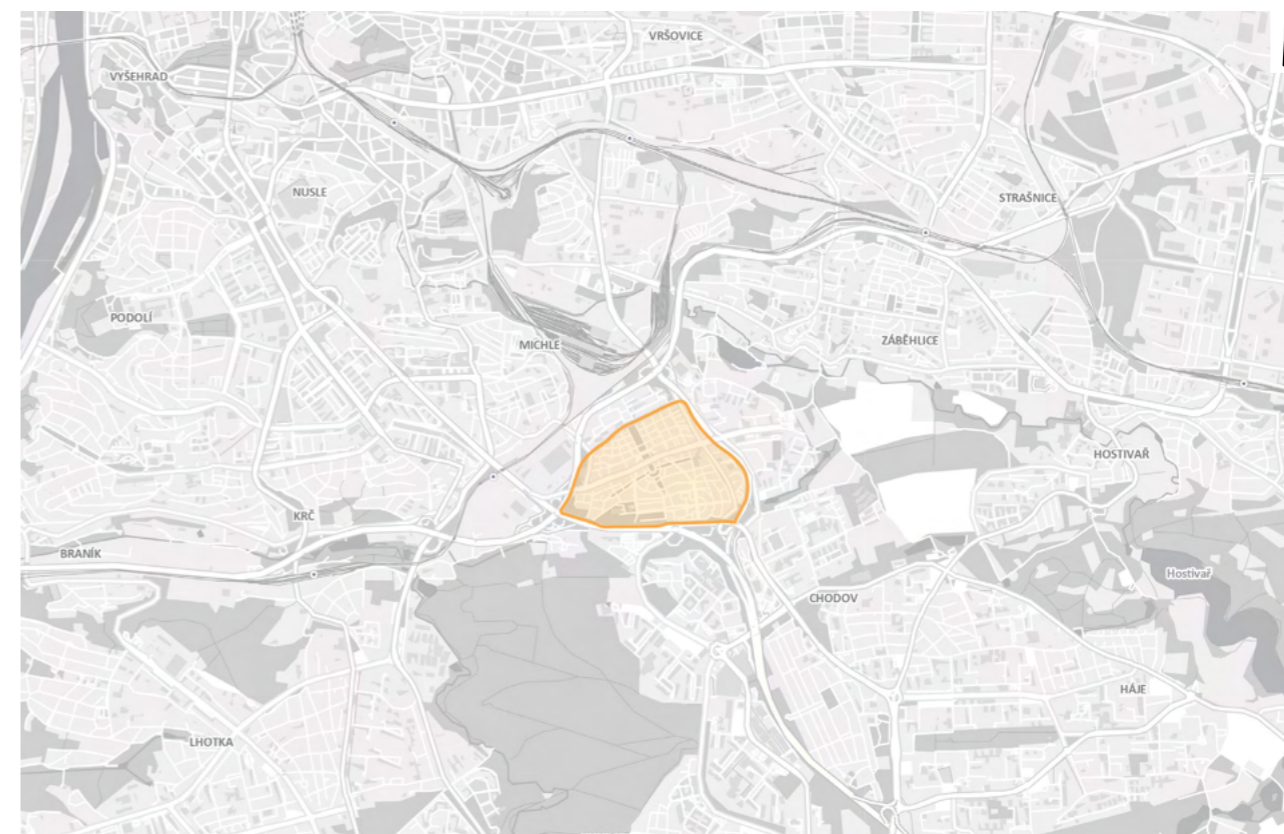

Obr. 26 Lokalizace řešeného území v rámci ČR

Obr. 27 Lokalizace řešeného území v rámci Prahy

Spořilov je sídelní celek na území městské čtvrti Praha - Záběhlice, která spadá pod městskou část Praha 4. Jeho území je situováno necelých 7 km na jiho-jihovýchod od městského centra. Z jihu Spořilov sousedí s městskou čtvrtí Chodov a ze severozápadu s Michlí. Spořilov se dále dělí na tři urbanistické celky. Tím nejstarším a zároveň tím, kterým se tato práce zabývá, je takzvaný starý Spořilov tvořící většinu celkové rozlohy Spořilova. Zbývajících dvěma částmi jsou dvě o více než třicet let mladší sídliště obytných domů z 60. let 20. století - starší a menší Spořilov I a novější a větší Spořilov II.

Obr. 28 Starý Spořilov - širší vztahy v rámci Prahy

4.1.2 Historický vývoj území

Obr. 29 1920 - plán Prahy 0 500 m

Obr. 30 1938 - plán Prahy 0 500 m

Obr. 31 1945 - letecký snímek 0 500 m

Obr. 32 1966 - letecký plán 0 500 m

Obr. 33 1975 - letecký snímek 0 500 m

Obr. 34 1989 - letecký snímek 0 500 m

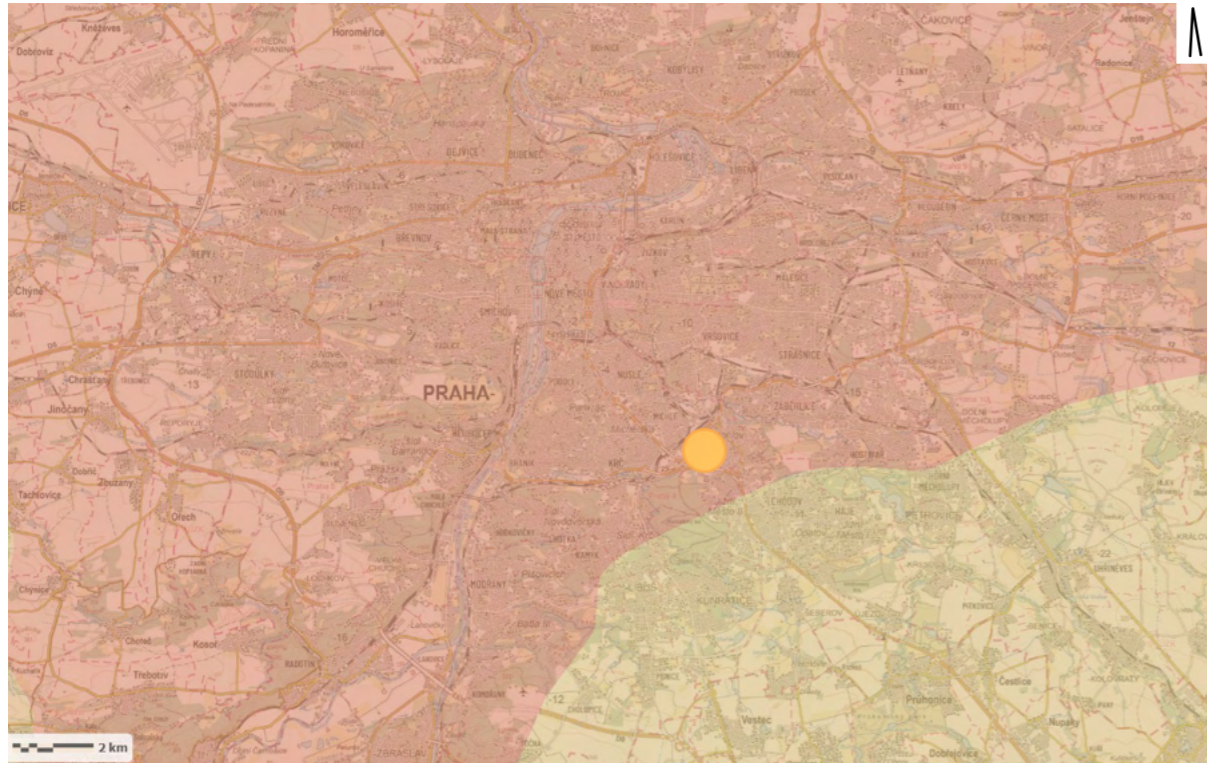

Obr. 35 1996 - letecký snímek 0 500 m

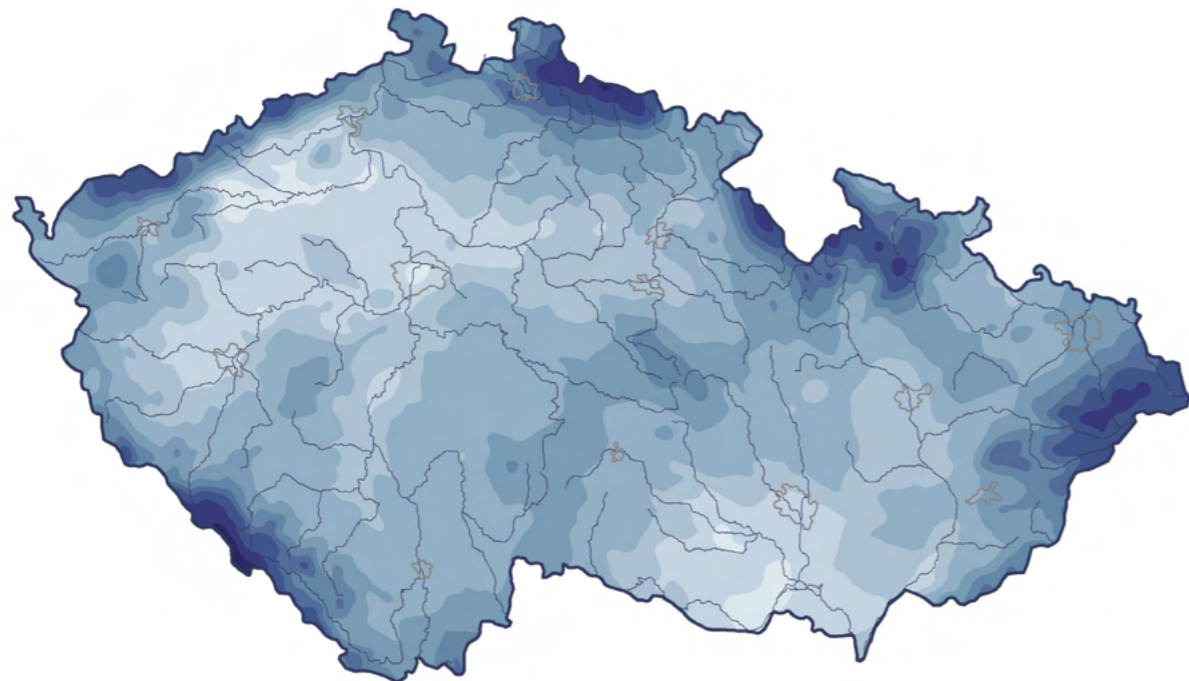
Obr. 36 2022 - letecký snímek 0 500 m

4.1.3 Klimatické podmínky

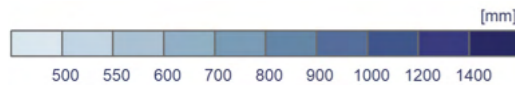

Obr. 37 Klimatické regiony

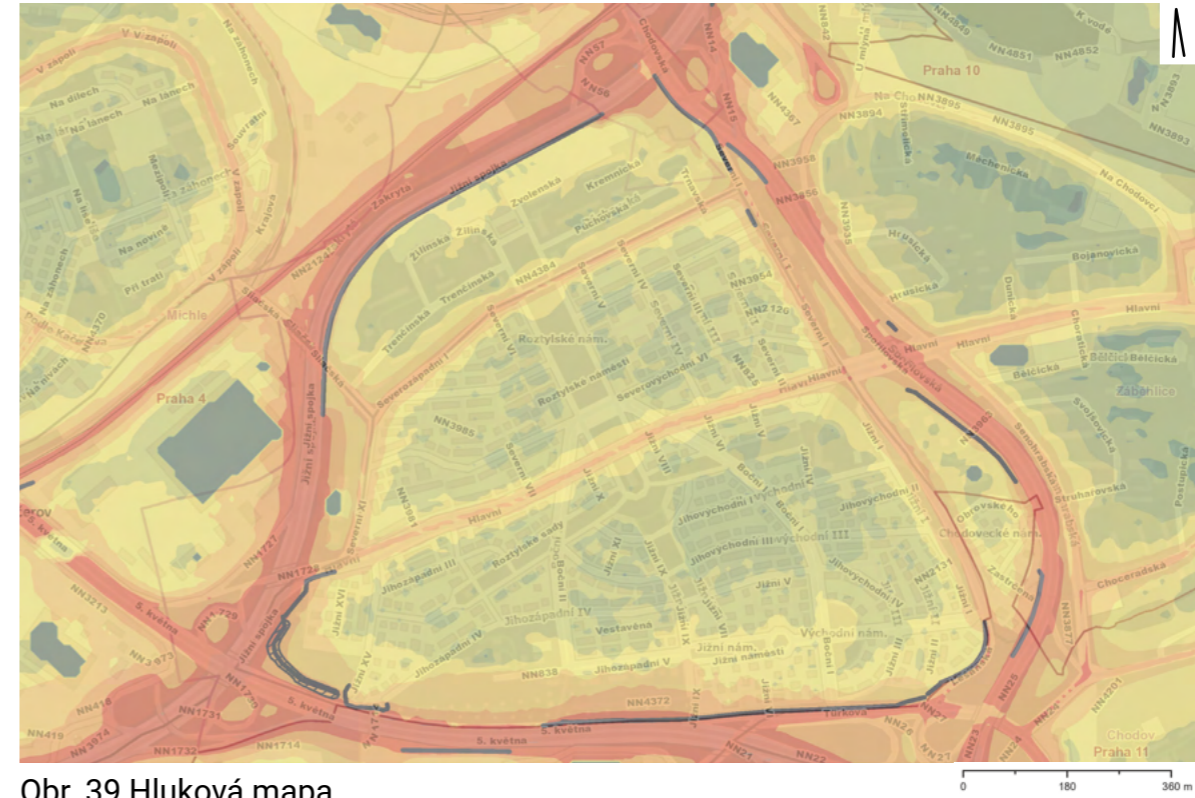
T2 MT11

Obr. 38 Průměrný roční úhrn srážek za období 1991-2020

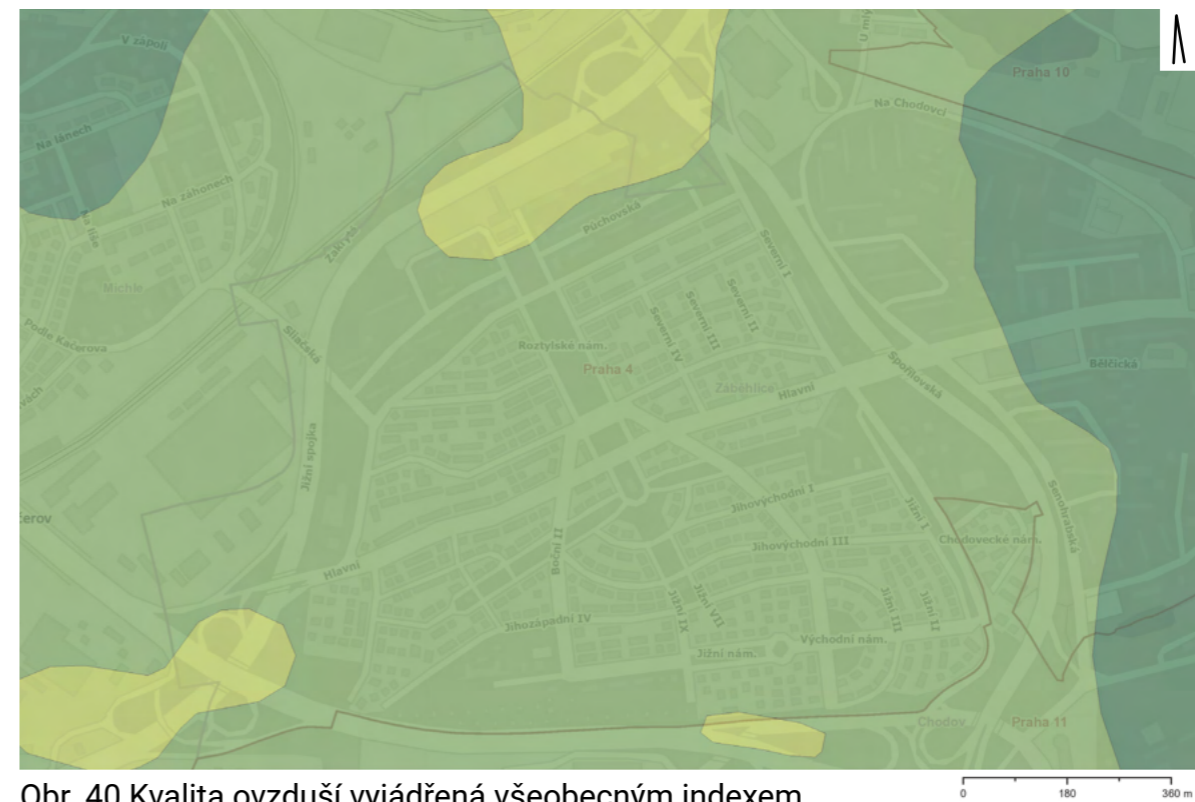

4.1.4 Hluk a znečištění ovzduší

Obr. 39 Hluková mapa

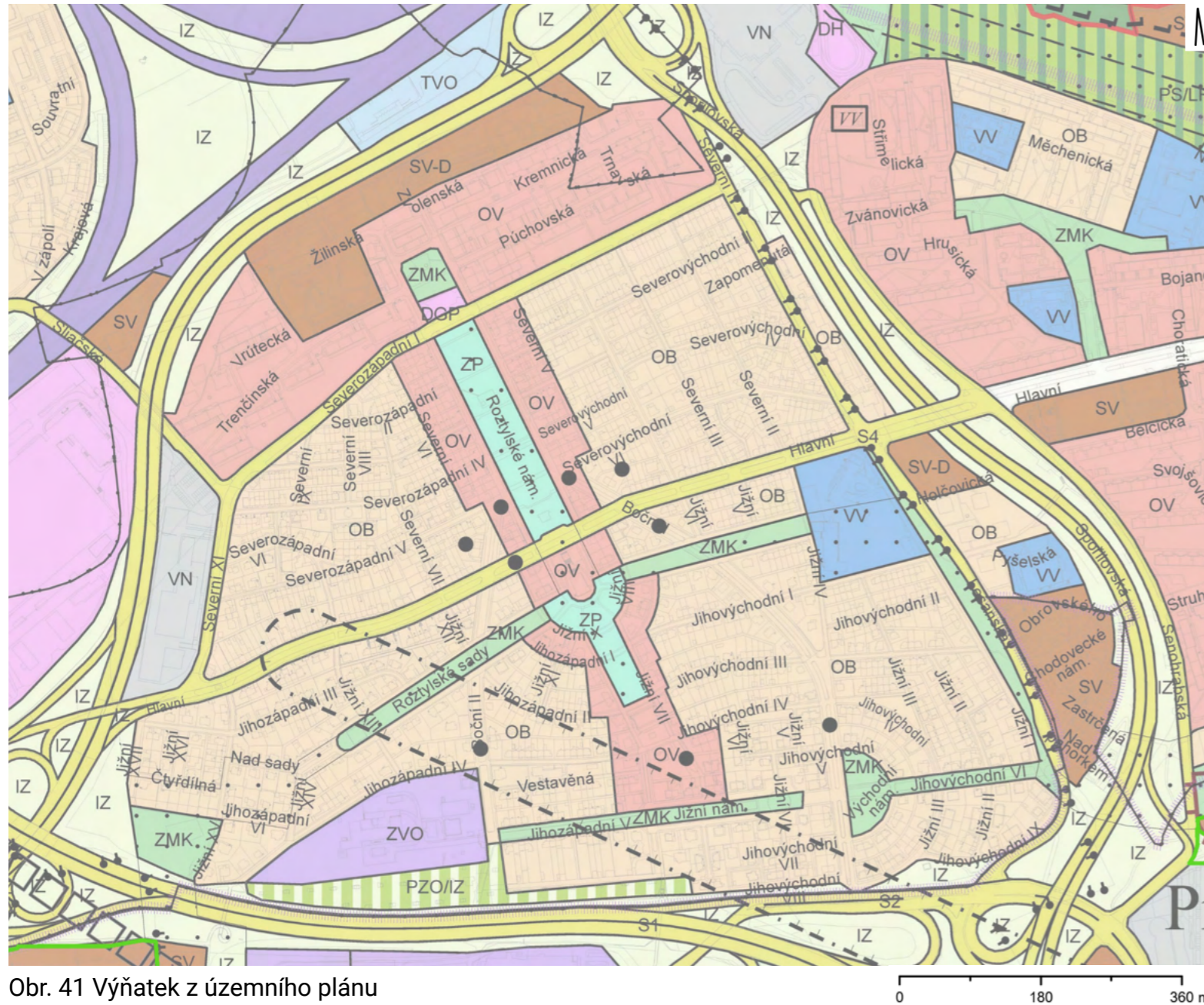
≤ 40 dB
 > 40-45
 > 45-50
 > 50-55
 > 55-60
 > 60-65
 > 65-70
 > 70-75
 protihluková ochrana

Obr. 40 Kvalita ovzduší vyjádřená všeobecným indexem kvality ovzduší

0,40-0,45
 0,45-0,50
 0,50-0,55

4.1.5 Územní plán a památková péče

Obr. 41 Výňatek z územního plánu

OB	čistě obytné plochy	DH	plochy a zařízení veřejné dopravy - parkoviště P + R
OV	všeobecně obytné plochy	DOP	garáže a parkoviště
SV	všeobecně smíšené plochy	TVO	odpadové hospodářství
VN	plochy nerušící výroby a služeb	ZP	parky, historické zahrady a hřbitovy
ZVO	zvláštní komplexy občan. vybavení - ostatní	ZMK	zeleň městská a krajinná
W	veřejné vybavení	IZ	izolační zeleň
S4	vybraná komunikační síť	PZO/IZ	zahrádky a zahrádkové osady / izolační zeleň

Obr. 42 Mapa památkové péče

ochranné pásmo Památkové rezervace v hlavním městě Praze
 Toto ochranné pásmo tvoří nárazníkovou zónu okolo historického centra hlavního města Prahy a zajišťuje zachování kulturně-historických, architektonických a urbanistických hodnot pouze jemu. Tudiž na území tohoto pásma nepřiklad nemůže vyrůst žádná stavba, která by narušila životní prostředí v historickém centru Prahy, narušila panorama při výhledu směrem z něj nebo by porušila či oslabila jeho urbanistickou kompozici, měřítko a siluetu.
 Pro urbanistické celky nacházející se v tomto pásmu bohužel žádnou výraznou ochranu nezajišťuje (Svoboda 1981).

4.2 Koncepce uličního prostoru

V rámci takto unikátního a specifického urbanistického celku jakým je zahradní město, potažmo zahradní čtvrť na pražském Spořilově, je na místě snaha o zachování jeho co možná nejpůvodnější koncepce. Jak pro samotné obyvatele, tak pro návštěvníky místa je významná podoba uličního prostoru, protože právě ulice je místem každodenního a nejfrekventovanějšího pohybu lidí. Ti si na základě vjemů a prožitků posléze z místa odnášejí určitý pocit či dojem z něj a tvoří si na něj názor.

Dojem z prostoru městské ulice tvoří množství jednotlivých složek, z nichž některé jsou významně důležitější než ty ostatní. Hlavní dojem z ulice spořilovské obytné čtvrti tvoří nepochybně rodinné domky a jejich předzahrádky.

4.2.1 Rodinné domy

Jak již bylo dříve zmíněno, v rámci co možná největší úspornosti se na Spořilově přistoupilo k typizaci stavebních prvků, a tím pádem i jednotlivých domů. Tento jednotný vzhled domů spolu s dalšími prvky dával Spořilovu specifickou podobu, která je v dnešní době bohužel čím dál tím více narušována různými neuváženými rekonstrukcemi, přestavbami či přístavbami.

Hlavními znaky původních spořilovských domků byla jednotná světle šedá škrábaná omítka, zeleně natřené oplechování říms, boků vikýřů a parapetů spolu se zelenými zábradlími a okapy, a sedlové či valbové střechy (vyjma soliterních vilek - ty měly střechy ploché) s červenohnědou krytinou z plochých tašek. Každý dům měl také svoji vlastní předzahrádku, měl tedy jistý odstup od uliční čáry, a zmíněné římsy rozčleňovaly jejich fasádu.

V dnešní době jsou velice častými nešvary všechny možné typy přístaveb (zádveří, garáže, atd.), které mění hmotovou podstatu domu, nemluvě o kompletních naprosto nevhodných přestavbách celých domů, kdy je například celá stavba rozšířena až k uliční čáře. V rámci rekonstrukcí pak dochází například k zateplování likvidujícímu původní členění fasád a následnému použití barevně či strukturálně nevhodné omítky či obkladu, což se týká i výše uvedených přestaveb. V neposlední řadě se v rámci rekonstrukcí i přestaveb často používají střešní krytiny nerespektující původní ráz staveb.

Obr. 43

Obr. 44

Obr. 45

Obr. 46

Obr. 43-46 Původní podoba domů v kontextu uličního prostoru

Obr. 47

Obr. 48

Obr. 49

Obr. 50

Obr. 51

Obr. 52

Obr. 47-52 Příklady zdařených rekonstrukcí domů

Obr. 53 Masivní garáž a nepropustná hmota plotu dosahující až na uliční čáru, také barevně nevhodná střešní krytina

Obr. 54 Přístavba s garáží až na uliční čáře pohlcující předzahrádku

Obr. 55 Snaha pruhem zeleně zakrýt přistavěné zádveří protažené po celé délce i výšce průčelí domu

Obr. 56 Přístavba domu do výšky i směrem do ulice s přidáním neprůhledným zádveřím a nadbytečným plotem navíc, vše v nevhodných barvách

Obr. 57 Přístavba vyhnaná do výšky, zrušení původní sedlové střechy a nahrazení střechou plochou; zároveň příklad poměrně vhodné alternativy oplocení

Obr. 58 Nevzhledné přístavby prvního poschodí opakující se v řadové zástavbě, někde i přístavba nevhodného zádveří, v popředí barevně nevhodná střešní krytina

Obr. 53-58 Hmotově nevhodné přístavby

Obr. 59 Vyhlazení členěné fasády zateplením, výrazně barevné okenní rámy, změněný tvar oken

Obr. 60 Nevhodná barva fasády, vyhlazení členěné fasády zateplením; zároveň příklad vhodné alternativy oplocení

Obr. 61 Příliš tmavá fasáda

Obr. 62 Přestavba jedné z vilek na bytový dům

Obr. 63 Přistavěné zádveří nevhodné hmotově i materiálově, vyhlazení členěné fasády domu

Obr. 64 Masivní přístavba s garáží s nečleněnou hladkou fasádou téměř o stejné šířce jako samotný dům, předzahrádka zdlážděna betonovými tvarovkami

4.2.1.1 Porovnání se zahradními městy v Německu

Obr. 65

Obr. 66

Obr. 67

Obr. 68

Obr. 69

Obr. 70

Obr. 65-67 Hellerau
Obr. 68-70 Marga

4.2.1.2 Shrnutí

Z provedených analýz vyplývá shrnutí nejdůležitějších charakteristických rysů rodinných domů na území zahradního města Spořilov:

- 1) odstup domů od uliční linie umožňuje vytvoření prostoru pro předzahrádky, které jsou pro zahradní město charakteristické
- 2) domy jsou součástí komponovaného urbanistického celku a jejich hmotová podstata (výška i tvar) určuje tvář celé čtvrti
- 3) přítomnost horizontálního členění fasády domů římsami
- 4) původní odstín omítky ve světlé barvě, specifická textura škrábaných omítek
- 5) sedlový či valbový (u soliterních vilek plochý) tvar střech
- 6) červenohnědé střešní krytiny z plochých tašek (neplatí pro soliterní vilky)
- 7) kovové doplňky domů (okapy, oplechování říms a vikýřů, okenní parapety, zábradlí) se zeleným, případně hnědým nátěrem; jednotná zábradlí

Obr. 71 Textura původní škrábané omítky, zelený okap a zelené oplechování vikýřů

Obr. 72 Původní zábradlí se zeleným nátěrem

4.2.2 Oplocení předzahrádek

Oplocení předzahrádek je spolu s charakterem domů nejdůležitějším aspektem koncepce uličního prostoru na starém Spořilově. Zvýrazňuje uliční linii a odděluje veřejný prostor ulice od soukromého, nebo chceme-li poloveřejného prostoru předzahrádek.

Původní oplocení všech předzahrádek (i zahrad orientovaných směrem do ulice) bylo tvořeno nízkými betonovými panely s oválnými otvory a bylo zpravidla doplněno za ním rostoucím živým plotem. Toto betonové oplocení bývalo již bezprostředně po výstavbě domů nově nastěhovanými majiteli v rámci bezpečnosti a zachování soukromí zvyšováno. Docházelo ke zvýšení nosných sloupků plotu a následné výplni mezer kovovým pletivem či dřevěnou výplní. Tento trend se udržuje do současnosti, přičemž přibyla varianta vyvýšení původních betonových polí s otvory a jejich podložení plnými betonovými poli.

Na zmíněném kovovém pletivu byla většinou zachována stejná zelená barva, která byla na kovových doplňcích domu i na pletivových plotech za domy v hospodářských uličkách.

V současnosti původní neudržované ploty již chátrají. Někteří majitelé domů přistupují k jejich opravám, většinou výše zmíněnými způsoby s nástavbami, a někteří obyvatelé starého Spořilova je nahrazují replikami. Tyto repliky jsou ale poměrně finančně nákladné, a tak bohužel v mnoha případech dochází k úplné výměně plotů. Nutno podotknout, že v některých z těchto případů se jedná o přijatelné až velmi vkusné náhradní varianty, ale bohužel najdeme také množství špatných příkladů.

Obr. 73 Detail původního oplocení

Obr. 74 Původní nízké oplocení v kombinaci s vyšším živým plotem

Obr. 75 Původní nízké oplocení nastavené kovovým pletivem s oky

Obr. 76 Detail původní branky v betonovém oplocení

Obr. 77 Jeden z posledních původních nízkých plotů

Obr. 78 Vyvýšené betonové sloupky vyplněné kovovým pletivem

Obr. 79 Vyvýšené betonové sloupky s dřevěnou výplní

Obr. 80 Celistvá betonová podstava původního plotu

Obr. 81 Obměna betonu v podstavě za betonové cihly

Obr. 82 Obměna pletiva v nástavbě za kovová plotová pole

Obr. 77-82 Varianty obměn původního plotu

Obr. 83 Replikovaná varianta oplocení s plnou betonovou podsadou

Obr. 84 Replikovaná varianta oplocení s nástavbou s kovovým pletivem v zelené barvě

Obr. 85 Replikovaná varianta oplocení s nástavbou s kovovým pletivem v hnědé barvě doplněná vysokým živým plotem

Obr. 86 Vhodná alternativní varianta oplocení dodržující hmotovou podsadu původních plotů

Obr. 87 Vhodná alternativní varianta oplocení dodržující hmotovou podsadu původních plotů

Obr. 88 Poměrně vhodná alternativní varianta oplocení dodržující hmotovou podsadu původních plotů, materiál podsady mohl být zvolen vhodněji

Obr. 83-88 Zdařené rekonstrukce a vhodné náhradní varianty původního oplocení

Nejvhodnějším přístupem k novému oplocení je samozřejmě rekonstrukce či replika původních betonových plotových dílců s oválnými otvory v kombinaci s jednou z možností uvedených na fotografiích na předchozí straně. Toto řešení je ale ne vždy možné, proto někteří majitelé doů musí přistoupit k úplné výměně plotu. V tomto případě je nejlepším řešením zvolit takový produkt nebo materiál či zde spíše kombinaci produktů nebo materiálů, jež budou ve výsledku mít hmotovou, prostorovou, estetickou a barevnou působnost, která v co nejvyšší možné míře odpovídá působnosti původního oplocení.

Nejvhodnějším řešením se zdají být kovové či dřevěné plotové dílce s mezerami v podobném měřítku jako na původních betonových dílcích v kombinaci s podsadou a sloupky z betonových, cihlových či kamenných materiálů v tlumených světlých přírodních barvách. Co se týče kovových dílců, je vhodné zvolit tmavě zelenou či hnědou barvu.

Obr. 89

Obr. 90

Obr. 91

Obr. 92

Obr. 93

Obr. 94

Obr. 89-94 Dysharmonické a nevhodné náhradní varianty původního oplocení

Jak je z uvedených příkladů očividné, na území starého Spořilova se setkáme také s množstvím případů, kdy byl původní plot nahrazen variantami ve všech ohledech neodpovídajícími původnímu rázu spořilovských ulic. Ve velkém počtu se jedná o vysoké a neprostupné zástěny všech myslitelných barev a všech možných materiálů a jejich kombinací, ať už se jedná o neprůhledné dřevěné ploty nebo dokonce masivní betonové zdi.

Problémů těchto nevhodných variant bychom našli hned několik. Kromě jejich dysharmonie s prostředím a mnohdy až neestetického dojmu je problémový také například fakt, že tyto typy oplocení naprosto převrací prostorovou působnost místa a odporují také hlavní funkci předzahrádek nacházejících se za nimi, k čemuž se tato práce vyjádří blíže v podkapitole 4.2.1 *Funkce předzahrádky*. Vrátime-li se k prostorové charakteristice, k pochopení této poznámky si stačí položit následující otázku: Co by se stalo s prostorem ulic, kdyby se všichni obyvatelé rozhodli obestavět své pozemky hradbou betonové zdi? Odpověď je nasnadě. Prostor by se stal velmi stísněným a skličujícím a projít se spořilovskými ulicemi by spíše než procházku zahradním městem připomínalo procházku labyrintem či středověkou pevností.

Další problém nastává v souvislosti s automobilovou dopravou. Jedná-li se v tomto případě o oplocení rohového pozemku, neprůhledné clony plotů mnohdy brání v rozhledu řidičům vyjíždějícím z ulice do křižovatky. Tím se problematika přenáší z úrovně historického a architektonicko-urbanistického kontextu až na úroveň bezpečnosti.

4.2.1.1 Porovnání se zahradními městy v Německu

Obr. 95

Obr. 96

Obr. 97

Obr. 98

Obr. 99

Obr. 100

Obr. 95-97 Principiálně sjednocené oplocení v Hellerau - V Hellerau můžeme v praxi pozorovat situaci, kdy oplocení stejně jako na Spořilově již není původní, ale majitelé domů při jeho výměně či obnově dodržují jednotný princip, co se týče výšky plotu, stylu oplocení, materiálů i barev.

Obr. 98-100 Sjednocené oplocení v Marze - V zahradním městě Marga u Drážďan se daří od jeho založení na začátku 20. století soustavnou péčí zachovávat na všech pozemcích oplocení zcela stejné s cihlovou podsadou, betonovými sloupky a dřevěnými plotovými poli v zelené barvě.

4.2.1.2 Shrnutí

Z provedených analýz vyplývá shrnutí nejdůležitějších charakteristických rysů původního oplocení a jeho pozdějších variant na území zahradního města Spořilov:

- 1) materiály - surový beton, kov, dřevo
- 2) přírodní barvy, případně zelený nátěr
- 3) minimum celistvých a neprůhledných ploch
- 4) kombinace se stříhanými živými ploty
- 5) opticky minimalizovaný masivní či vysoký dojem

Obr. 101 Původní nerekonstruované oplocení s doplněným kovovým pletivem a živým plotem z ptačího zobu, vychýlené z osy

Obr. 102 Původní nerekonstruované oplocení bez dalších modifikací

4.2.3 Chodníky

Další složkou uličního prostředí, která určitou měrou také ovlivňuje její celkový dojem, a která je hodná zmínky, jsou chodníky.

Díky finančním obtížím, které spořilov v raném období své existence zažíval, bylo k chodníkům přistoupeno poměrně úsporně, a tak pouze hlavní a nedůležitější ulice byly kompletně vydlážděny čtvercovými betonovými dlaždicemi kombinovanými na nárožích s žulovými kostkami. Některé méně důležité ulice měly namísto chodníků vyvýšené pásy zpevněné obrubníkem, kde byla pouze zemina určená k zatravnění. A nakonec ulice střední důležitosti měly v tomto pásu zeminy částečné dláždění v podobě dvou paralelních řad těchto dlaždic (Vaněk et al. 2022).

Současný stav spořilovských chodníků je poměrně neutěšený, to se snad ale brzy změní. Před dvěma lety totiž proběhlo vydání Generelu obnovy povrchů veřejného prostoru urbanistického celku zahradního města Spořilov. Tento dokument určil základní zásady přístupu k podobě povrchů na veřejných plochách a následně byl v roce 2023 schválen Radou městské části Praha 4.

Obr. 103 V popředí historické fotografie je viditelné dláždění chodníku na Roztylském náměstí v srdci starého Spořilova

Obr. 104 V popředí historické fotografie je viditelné dláždění chodníku na Roztylském náměstí v srdci starého Spořilova

Obr. 105 Částečné dláždění jedné z ulic

Obr. 106 Ulice bez dláždění

Obr. 107

Obr. 108

Obr. 109

Obr. 110 Původní částečné dláždění - v současnosti revitalizované (viz obr. 111)

Obr. 111 Zrealizovaný návrh revitalizace chodníků dle generelu obnovy povrchů veřejného prostoru urbanistického celku zahradního města Spořilov (2022)

Obr. 112 Část zrekonstruovaného chodníku na Východním náměstí

Obr. 107-109 Současný stav většiny chodníků

Obrázky 111 a 112 uvádí příklady možného přístupu revitalizace spořilovských chodníků dle generelu obnovy povrchů.

4.3 Předzahrádky

Předzahrádky jsou pro zahradní město stejně signifikantní jako samotné zahrady rodinných domů a veřejná zeleň. Ve své podstatě tvoří jakýsi poloveřejný prostor území, fyzicky přístupný jen svým majitelům, ale na pohled dostupné široké veřejnosti. Předzahrádka tedy neslouží pouze k potěšení majitelů, ale také je reprezentuje a přispívá k celkovému vzhledu a působení veřejného prostoru, v němž se nachází (Kolková Rydvalová & Kolka 2013).

Samozřejmě je nutné u předzahrádky přihlížet ke kontextu konkrétního místa a lokality, v níž se nachází. Je veliký rozdíl v tom, jak by měla či mohla vypadat reprezentativní předzahrádka v supermoderní satelitní výstavbě 21. století plné kvádrovitých domů s francouzskými okny, a jak by měla vypadat reprezentativní předzahrádka v zahradním městě s malebnými domky z dvacátých let minulého století.

Stejně jako u předchozích témat zabývajících se rodinnými domy a oplocením na starém Spořilově, i u předzahrádek můžeme vyzorovat množství různých přístupů k jejich údržbě a finální podobě a opět mezi nimi bohužel nalezneme i méně či více nevhodné až nevhledné případy.

4.2.1 Funkce předzahrádky

Než se pustíme do tvorby předzahrádky, měli bychom si uvědomit, k jaké funkci by měla sloužit. Tyto funkce se mohou u jednotlivých předzahrádek lišit a v případě Spořilova se liší zejména podle typu domu, u kterého se nachází.

V předchozím textu již bylo uvedeno, že předzahrádka by měla plnit hlavně funkci reprezentativní, potažmo okrasnou, a to ve všech případech bez rozdílu místa, lokality a zde i typu domu. Produkční funkci můžeme ze seznamu primárních funkcí u předzahrádky jistě vyloučit, i když je pravda, že je na starém Spořilově tradicí mít v předzahrádce vysazený stromek meruňky, a to nelze popřít, avšak jeden ovocný stromek rozhodně z předzahrádky nedělá produkční prostor. Navíc meruňka jako jeden ze zástupců rodu *Prunus* zastává na jaře velmi zodpovědně i funkci okrasnou a reprezentativní.

V některých případech pak může předzahrádka ještě plnit funkci pobytovou a případně i společenskou. Zde hrají roli právě zmíněné typy domů. Čím větší předzahrádka je, tím větší potenciál má k plnění pobytové a společenské či socializační funkce. Se zmenšováním její plochy se potenciál k plnění této funkce také úměrně zmenšuje. Jak vlastně může předzahrádka plnit společenskou funkci? Je-li na ní umístěno například drobné posezení pro krátkodobý pobyt, může dojít k situaci, kdy člověk sedícího na předzahrádce zahlédne kolemjdoucí sused či známý a zabředne s ním do krátkého rozhovoru. V případě prostornější předzahrádky může být kolemjdoucí pozván například i dál na krátké občerstvení nebo jen ke společnému posezení. Vraťme se ale k souvztažnosti pobytové funkce s typem spořilovského rodinného domu. Jak již mohlo být z textu vyvozeno, záleží na rozloze předzahrádky, zda a v jaké míře bude schopna splnit pobytovou funkci. Největší spořilovské předzahrádky se nalézají samozřejmě u soliterních domů a vil. Následují předzahrádky dvojdomků a koncových domů řadové zástavby a na místě posledním - tedy domy s nejmenšími předzahrádkami a tím pádem i nejnižším potenciálem pro pobytovou a společenskou funkci - jsou řadové domky.

S funkcí předzahrádky souvisí také otázka nutnosti jejího odclonění. Z pohledu z ulice by odclonění předzahrádky živým plotem či popínavou rostlinou v principu odporovalo její reprezentativní a okasné funkci a také funkci společenskou. Je tedy na místě snaha o eliminaci tohoto přístupu. Další otázka vyvstává v přístupu k odclonování jednotlivých předzahrádek navzájem mezi sebou. Ačkoliv na starém Spořilově obecně vzato panují mezi obyvateli mimořádně dobré sousedské vztahy spíše se blíží venkovskému prostředí, stále se jedná o území v rámci velkoměsta a je nutno přihlídnout také k všeobecné tendenci dnešní doby, kterou je jakási úzkostlivá potřeba lidí neustálé ochrany vlastního soukromí. Vzájemné odclonování předzahrádek tak tedy nejspíš zůstane jakýmsi formálním zvykem majitelů, kterého se jen těžko zbavíme.

Obr. 113 Předzahrádka s typickou spořilovskou meruňkou, odcloněná od ulice živým plotem z ptačího zobu

4.2.2 Minulý a současný stav předzahrádek

Při výstavbě Spořilova se stavební družstvo výrazněji zabývalo pouze veřejnou zelení nově vznikajícího zahradního města. Je obecně známo, že do začátku byla každému domu do příslušné zahrady vysazena jedna třešeň. U předzahrádek se dá předpokládat například i z historických fotografií, že k plotu byl po výstavbě u všech domů vysazen ptačí zob. Dál už bylo pouze na majitelích, jak si své předzahrádky ozdobí. Poměrně důležitou součástí předzahrádky byly také v případě zvýšeného přízemí betonové schody vedoucí ke vchodovým dveřím doplněné zábradlím v podobě dvou čtvrtkružnicových bradel na každé straně.

Lidé obývající Spořilov v období těsně po jeho vzniku vesměs nepatřili k velmi majetným vrstvám, a od toho se také odvíjelo složení materiálů, doplňků a rostlinného sortimentu na jejich předzahrádkách. Zahradní chodníčky byly vydlážděné betonovými dlažebními kostkami či stejnými čtvercovými dlaždicemi, které bychom našli na spořilovských ulicích. K tvorbě vyvýšených záhonů, obrub a různých druhů zídek se používaly různorodé dlažební kostky, úlomky dlaždic nebo kamenivo, jež se tomu kterému člověku podařilo v danou chvíli sehnat. Rostliny se na zahradách objevovaly podobným způsobem. Často docházelo k výměnným obchodům sazeniček mezi obyvateli, nebo distribuci exemplářů jedné mateřské rostliny mezi sousedy pomocí řízků. Pokud si lidé do zahrady či předzahrádky nějakou rostlinu zakoupili, byly to zpravidla v té době levné a dobře dostupné druhy, jako například šerík, tulipány nebo narcisy. Jedním druhem, který se na spořilovských předzahrádkách uchytil a lidé si ho vysazovali ve velké míře, byla již dříve zmíněná meruňka. Jedna byla téměř v každé předzahrádce. V dnešní době se ale bohužel kvůli klimatickým změnám meruňkám přestává dařit, protože na přelomu zimy a jara velice často namrzají. Dalším velmi častým druhem byly keřovité růže.

V současné době všeobecné dostupnosti se pochopitelně podoba předzahrádek výrazně změnila. Z výběru specializovaných internetových obchodů a zahradnictví přechází zrak, lidé chtějí pochopitelně na své zahradě pěstovat výjimečné nádherné květiny a lahodné exotické ovoce a co je víc, tyto možnosti jsou dnes většině lidí finančně dostupné. Některé lidi dnešní zrychlená a uspěchaná doba naopak nutí do svých zahrad investovat tak, aby byly co nejméně náročné na údržbu a i vizuálně co nejjednodušší. Podobu zahradních úprav také nepochybně ovlivňuje přehlcenost trhu levnými prefabrikovanými materiály ve většině případů hraničícími s kýčem, jako je například v dnešní době tolik oblíbená a zároveň nenáviděná zámková dlažba či plotové betonové tvárnice. Tyto materiály se v předzahrádkách samozřejmě také často objevují.

Samostatnou kapitolou pro tuto problematiku jsou pak zajisté automobily. Téměř v každé rodině v současnosti najdeme minimálně jeden automobil, výjimkou už přestávají být i dva. Každý automobil je třeba někam pravidelně odstavovat, a tak předzahrádky čím dál tím častěji padají za oběti nemilosrdně se rozmáhajícím parkovacím místům a garážím. Přitom i tento problém by se ve většině případů dal vyřešit elegantním kompromisem.

Obr. 114

Obr. 115

Obr. 116

Obr. 114-116 Pozůstatky původních předzahrádek a zahrad v dnešním Spořilově

Obr. 117 Zapomenutá chátrající předzahrádka s původním dlážděním a schody, a zábradlím vedoucím k původním vchodovým dveřím

Obr. 118 Jedna z posledních zachovaných původních vstupních branek

Obr. 119 Předzahrádka s vysazenou meruňkou

Obr. 120 Zachovalá předzahrádka s přidávanými doplňky v zelené barvě

Obr. 121 Předzahrádka se zachovaným oplocením a dalším z druhů historicky odpovídajícího rostlinného sortimentu - pivoňkou

Obr. 122 Zachovalé původní schody se zábradlím u vchodových dveří

Obr. 123 Masivní přístavby stísnující prostor a minimalizující plochu předzahrádky, otvory v plotu byly vyplněny betonem

Obr. 124 Masivní přístavba kompletně pohlcující předzahrádku

Obr. 125 Zanedbaná údržba zeleně, zeleň tvoří na předzahrádce neprostupnou hmotu

Obr. 126 Zdařená rekonstrukce předzahrádky včetně povrchů, schodů a vchodových dveří

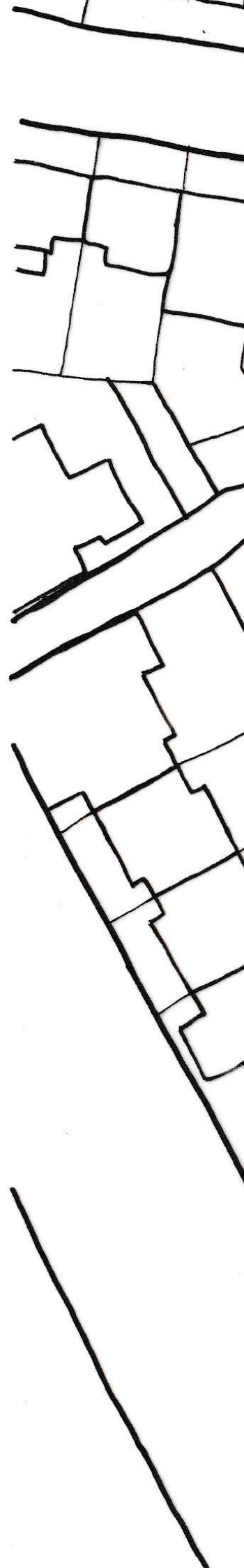

Obr. 127 Přístavba opět minimalizuje prostor předzahrádky, zbytek plochy vydlážděn a doplněn pouze o jeden kus mobilní zeleně

Obr. 128 Zde předzahrádka kompletně ustoupila holé vydlážděné parkovací ploše

5 VLASTNÍ PROJEKT

5.1 Závěry analýz

5.1.1 Doporučení - rodinné domy

Z provedených analýz vyplývá soubor doporučení v přístupu k údržbě, rekonstrukcím a přestavbám rodinných domů na území zahradního města Spořilov:

- 1) přístup k jakýmkoliv stavebním zásahům na domech by měl být citlivý a pečlivě uvážený, odpovídající v co nejvyšší možné míře původním hmotovým, materiálovým i barevným parametrům staveb
- 2) zachovávat linii fasád na původní úrovni
- 3) v případě přístaveb respektovat a dodržovat prostorovou i výškovou hmotovou podstatu domů
- 4) zachovávat horizontální členění fasády domů římsami
- 5) dodržovat světlý odstín omítek v přírodních barvách (světle šedá, světle hnědá, krémová, světle žlutá, bílá), v ideálním případě zopakovat i texturu škrábáné omítky
- 6) zachovávat původní (sedlový či valbový - u soliterních vilek plochý) tvar střechy
- 7) při rekonstrukcích střech zopakovat použití červenohnědých plochých tašek (neplatí pro soliterní vilky)
- 8) v ideálním případě u kovových doplňků domů (okapy, oplechování říms a vikýřů, okenní parapety, zábradlí) dodržet zelený, případně hnědý nátěr; při nutné výměně zábradlí využít vkusných alternativ podobných variantě původní

Obr. 129 Zopakování textury škrábáné omítky při rekonstrukci domu

Obr. 130 Snaha o zachování podstaty podoby zábradlí při jeho výměně

5.1.2 Doporučení - oplocení

Z provedených analýz vyplývá soubor doporučení v přístupu k údržbě, rekonstrukcím a výměnám oplocení na území zahradního města Spořilov:

- 1) používat doporučené materiály - surový beton, kov, dřevo
- 2) používat přírodní barvy (hnědá, šedá), případně zelený nátěr kovových či dřevěných prvků
- 3) vytvářet použitými materiály a prvky v rámci oplocení minimum celistvých a neprůhledných ploch
- 4) v případě potřeby odclonění kombinovat průhledné oplocení se stříhanými živými ploty
- 5) opticky minimalizovat masivní či vysoký dojem

Obr. 131 Dvě vhodné varianty nátěru kovových prvků plotu

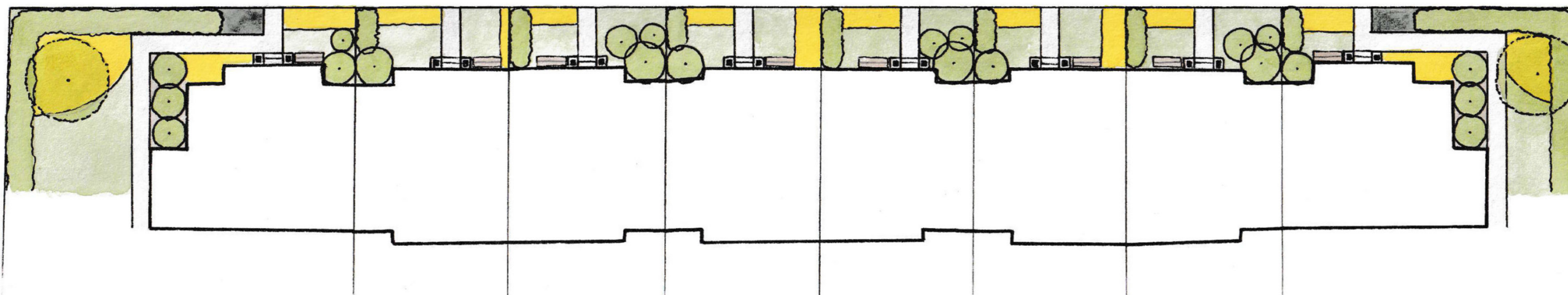

Obr. 132 Dvě sousední oplocení v podstatě dodržující uvedené zásady

5.2 Předzahrádky

5.2.1 Vzorová situace

Severně orientované předzahrádky

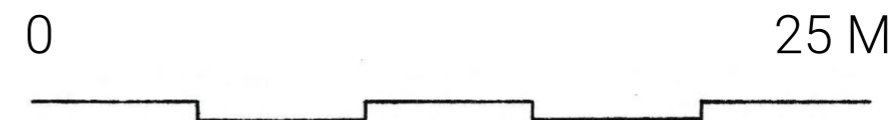
Obr. 133 Návrh severně orientovaných předzahrádek

Návrhy jsou demonstrovány na předzahrádkách řadové zástavby jako na nejběžnějším typu domů na území starého Spořilova.

U severně orientovaných předzahrádek je zpravidla běžná pozice vchodových dveří uprostřed domu a od toho se také odvíjí prostorové možnosti předzahrádky, která je tudíž rozdělena přístupovou cestou do domu na dvě části.

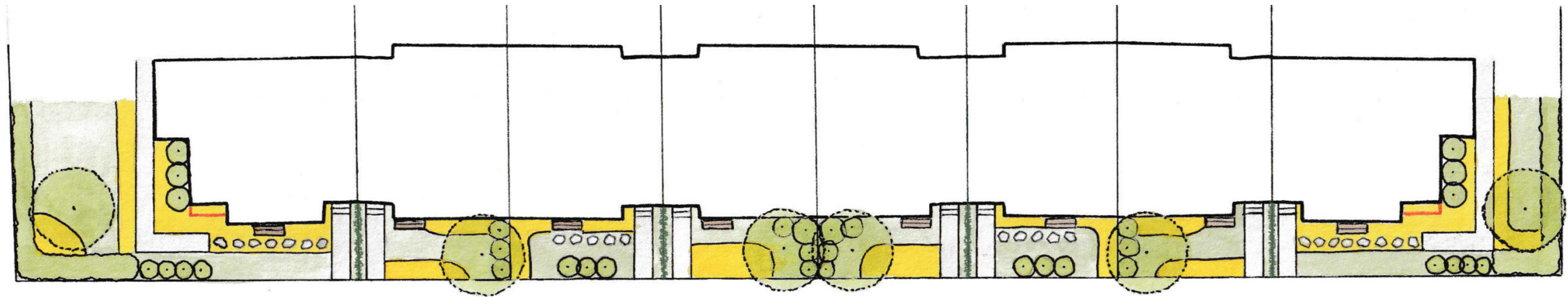
Aby byla splněna reprezentativní funkce prostorů, návrh přistupuje k řešení bez odclonění jejich čelní části od ulice. Aby však byl zachován pocit soukromí majitelů, byl dodržen formální zvyk zmíněný v analytické části práce a vždy k jedné straně každé předzahrádky byl umístěn stříhaný živý plot. Umístěním těchto živých plotů v každé předzahrádce na stejnou stranu bude zajištěno vzájemné odclonění všech prostorů a zároveň se tím docílí ušetření již tak malého místa dostupného k dalším úpravám. U předzahrádek koncových domů řadové zástavby se živý plot táhne podél oplocení zhruba od poloviny jejich délky směrem dál do zadní části pozemku, čímž je zajištěno soukromí na zahradě z pohledu z ulice. Meruňky jsou v tomto případě umístěny pouze na boční straně koncových domů, kam svítí slunce.

Dále jsou na předzahrádkách umístěny lavičky, které nabízejí celodenní stinné posezení v letním období, kdy na zahrady za domy neustále praží slunce. Prostor je samozřejmě doplněn o výsadby keřů a květin - zejména trvalek a cibulovin - a také byly vedle schodů u vchodových dveří z každé strany navrženy květinové nádoby.

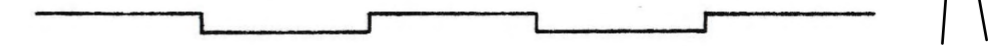
	listnatý strom (meruňka)		trávník
	listnatý keř		květinový záhon
	stříhaný živý plot		půdopokryvné rostliny
	zahradní chodníček		lavička
			nádoba na rostliny

Jižně orientované předzahrádky

Obr. 134 Návrh jižně orientovaných předzahrádek

0 25 M

Vchody jižně orientovaných předzahrádek jsou situovány v nikách rodinných domů u okrajů pozemku. Plocha pro další úpravy prostoru je tedy celistvá a jednotná.

Zde bylo odclonění vyřešeno kombinací popínavé rostliny umístěné na plotě vždy mezi přístupovými cestami, které spolu těsně sousedí, a výsadbami keřů při opačných stranách pozemků rozmístěnými tak, aby byla opět splněna podmínka kompletního vzájemného odclonění všech předzahrádek. Stříhané živé ploty u koncových domů řadové zástavby clonící pohledům do zahrady byly z předchozího návrhu pro severně orientovanou situaci zachovány.

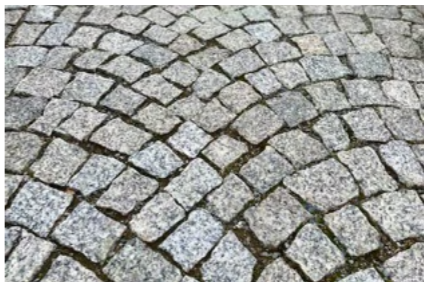
Chodníčky byly doplněny o pěšinky z nášlapných kamenů vedoucích k navrženým lavičkám (v případě koncových domů vedoucích okolo laviček) zachovávajícím možnost posezení. V tomto případě je cíleno na možnost posezení na slunci, která v severně orientovaných zahradách těchto domů bude velice omezená. Expozice vůči slunci umožňuje do návrhu zahrnout také typické meruňky, které budou svým symetrickým rozmístěním ulici dodávat rytmus.

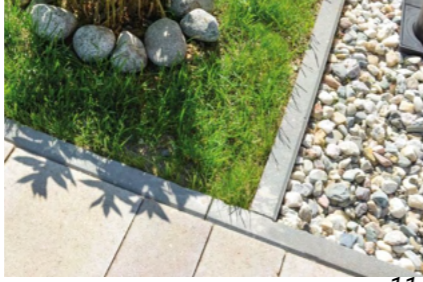

V neposlední řadě předpokládaný dostatek slunečního záření také podmínil zmnožení a zvětšení ploch květinových záhonů v rámci návrhu a umístění výsadb nízkých keřových růží do čela předzahrádek.

	listnatý strom (meruňka)		trávník
	listnatý keř		květinový záhon
	stříhaný živý plot		vyvýšený záhon
	zahradní chodníček		lavička
	pěšina z nášlapných kamenů		popínavá rostlina

5.2.2 Katalog doporučených materiálů a rostlinného sortimentu

5.2.2.1 Materiály

Název, rozměr	Vzorek	Použití	Název, rozměr	Vzorek	Použití
<p>betonová dlažba šedá čtvercová s vymývaným povrchem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 30 × 30 cm • 40 × 40 cm • 50 × 50 cm 		zahradní chodníky, okapové chodníčky, nášlapy	<p>betonová dlažba šedá obdélníková hladká:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 10 × 20 cm • 20 × 30 cm • 15 × 35 cm 		zahradní chodníky, okapové chodníčky
<p>betonová dlažba šedá čtvercová s tryskaným povrchem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 30 × 30 cm • 40 × 40 cm • 50 × 50 cm 		zahradní chodníky, okapové chodníčky, nášlapy	<p>betonová dlažba šedá obdélníková rumplovaná:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 15 × 35 cm 		zahradní chodníky, okapové chodníčky
<p>betonová dlažba šedá čtvercová vibrolisovaná:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 30 × 30 cm • 40 × 40 cm • 50 × 50 cm 		zahradní chodníky, okapové chodníčky, nášlapy	<p>betonová dlažba šedá čtvercová hladká:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 20 × 20 cm 		zahradní chodníky, okapové chodníčky, (obruba záhonů)
<p>betonová dlažba šedá skladebná - větší rozměr největšího kamene max. 60 cm a min. 30 cm:</p>		zahradní chodníky	<p>žulové dlažební kostky šedé 8/10</p>		zahradní chodníky, okapové chodníčky, obruba záhonů

Název, rozměr	Vzorek	Použití	Název, rozměr	Vzorek	Použití
<p>velkoformátová betonová dlažba obdélníková:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 25 × 100 cm 	 <p>9</p>	nášlapy	ztracený obrubník z ocelové pásoviny	 <p>13</p>	obruby chodníků, obruby okapových chodníčků, obruby záhonů
<p>nášlapné kameny přírodní nepravidelných tvarů:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 40-80 cm 	 <p>10</p>	nášlapy	<p>betonové cihly šedé:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 290 × 140 × 65 • 240 × 115 × 70 	 <p>14</p>	zídky, obruby vyvýšených záhonů
<p>zahradní betonový obrubník šířky:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 50 mm • 80 mm 	 <p>11</p>	obruby chodníků, obruby okapových chodníčků	kamenné koryto přírodní	 <p>15</p>	květináč
<p>žulový štípaný obrubník šířky 50 mm</p>	 <p>12</p>	obruby chodníků, obruby okapových chodníčků, obruby záhonů	betonový květináč hladký	 <p>16</p>	květináč

5.2.2.2 Rostlinný sortiment

Stříhané živé ploty

Název	Vzorek	Podmínky použití
<i>Ligustrum vulgare</i> - ptačí zob obecný	 17	poloopadavý keř, slunce i polostín, sušší půda
<i>Carpinus betulus</i> - habr obecný	 18	opadavý strom (tvarovatelný), slunce i přístínění, přiměřená vlhkost, zvládá sucho
<i>Taxus baccata</i> - tis červený	 19	stálezelený jehličnatý strom (tvarovatelný), pomalu rostoucí, stín, při dostatečné vlhkosti i slunce
<i>Symphoricarpos albus</i> - pámelník bílý	 20	opadavý keř, velmi nenáročný, pozor na vysokou výmladnost

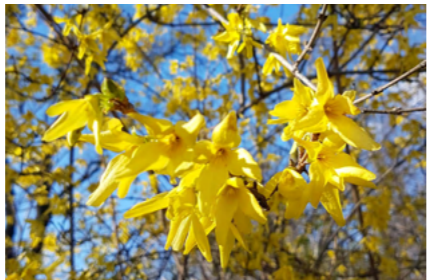

Popínavé rostliny

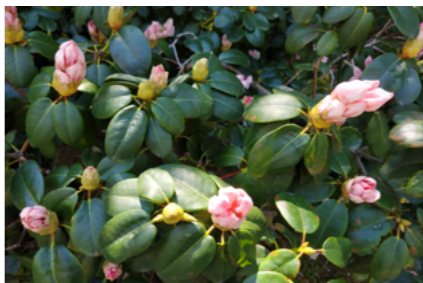

Název	Vzorek	Podmínky použití
<i>Clematis montana</i> - plamének horský	 21	opadavá liána, bujný a rychlý růst a bohaté kvetení, živná svěží půda, slunce s přístíněním na kořenech
<i>Clematis vitalba</i> - plamének plotní	 22	opadavá liána, bujný a rychlý růst, květy spíše nenápadné, živná svěží půda, slunce
<i>Hedera helix</i> - břečťan popínavý	 23	stálezelená popínávka, slunce i stín, nenáročná
<i>Parthenocissus quinquefolia</i> - loubinec pětistý	 24	opadavá popínávka, potřebuje konstrukci, nenáročná, světlo i stín, výrazný podzimní efekt

Dřeviny listnaté

Název	Vzorek	Podmínky použití	Název	Vzorek	Podmínky použití
<i>Parthenocissus tricuspidata</i> - loubinec trojlaločný	 25	opadáva popínavka s přísavnými terčíky, nenáročná, světlo i stín, výrazný podzimní efekt	<i>Berberis thunbergii</i> 'Atropurpurea'- dřišťál Thunbergův	 29	opadáva keř, nenáročný, slunce, kultivar s červeným zbarvením listů
<i>Vitis vinifera</i> - réva vinná	 26	opadáva liána, světlo milná, půda živná a optimálně vlhká	<i>Cotoneaster dammeri</i> - skalník Dammerův	 30	stálezelený plazivý keř, ne- náročný, slunce i polostín, ochrana před zimním sluncem
<i>Wisteria sinensis</i> - vístárie čínská	 27	opadáva liána, slunce, chráněná poloha, dobře snáší sucho, výrazné kvetení, do zahrad modernějšího rázu	<i>Cotoneaster horizontalis</i> - skalaník vodorovný	 31	poléhavý opadáva až polostálezelený keř, nenáročný, světlo milný
<i>Akebia quinata</i> - akébie pětičetná	 28	opadáva nebo polostálezelená liána, slunce i polostín, nenáročná, do zahrad modernějšího rázu	<i>Cotoneaster integerrimus</i> - skalaník celokrajný	 32	opadáva keř, odolný vůči suchu, světlo milný

Dřeviny listnaté

Název	Vzorek	Podmínky použití	Název	Vzorek	Podmínky použití
<i>Forsythia × intermedia</i> - zlatice prostřední	 33	opadavý keř, světlomilný, středně vlhká půda, výrazně kvete před olistěním	<i>Chaenomeles japonica</i> - kdoulovec japonský	 37	opadavý rozsochatý keř, nenáročný, chráněná poloha, slunce
<i>Hydrangea macrophylla</i> - hortenzie velkolistá	 34	opadavý keř, vápnostřežný, polostín, spíše vlhčí půda, s dostatkem vláhy i slunce, suchá květenství tvoří zimní efekt	<i>Jasminum fruticans</i> - jasmín křovitý	 38	polostálezelený až stálezelený keř, vlhčí živná půda, slunce, ne úpal
<i>Hydrangea paniculata</i> - hortenzie latnatá	 35	opadavý keř, vápnostřežný, polostín, spíše vlhčí půda, s dostatkem vláhy i slunce, suchá květenství tvoří zimní efekt	<i>Kerria japonica</i> 'Pleniflora' - zákula japonská	 39	opadavý keř, nenáročný, slunce i polostín, plnokvětý kultivar
<i>Hydrangea quercifolia</i> - hortenzie dubolistá	 36	opadavý keř, vápnostřežný, polostín až stín, spíše vlhčí půda, suchá květenství tvoří zimní efekt	<i>Lonicera tatarica</i> - zimolez tatarský	 40	opadavý keř, nenáročný, využít jako podrostovou a krycí dřevinu

Název	Vzorek	Podmínky použití	Název	Vzorek	Podmínky použití
<i>Lonicera xylosteum</i> - zimolez pýřitý	 41	opadavý keř, nenáročný, využít jako podrostovou a krycí dřevinu	<i>Rhododendron</i> sp. - pěnišník	 45	stálezelené, polostálezelené až opadavé keře, půda kyselá rašelinná, ne přímé slunce, raději polostín až stín
<i>Mahonia aquifolium</i> - mahónie cesmínolistá	 42	stálezelený nízký keř, polostín a vlhčí půdy, někdy hodnocena jako invazní !	<i>Ribes alpinum</i> - meruzalka alpská	 46	opadavý keř, velmi nenáročný, použití jako podrostová dřevina i stříhaný živý plot
<i>Philadelphus coronarius</i> - pustoryl věncový	 43	opadavý keř, vápnomilný, přiměřeně vlhké půdy, slunné polohy, pozor na velikost (až 4 m)	<i>Ribes sanguineum</i> - meruzalka krvavá	 47	opadavý keř, nenáročný, slunné stanoviště, vápnomilný, dekorativní květy
<i>Prunus armeniaca</i> - meruňka obecná	 44	opadavý ovocný strom, slunné polohy, živné středně vlhké půdy	<i>Rosa</i> sp. - růže	 48	opadavé trnité keře, okrasné, slunné polohy, propustné živné půdy,

Dřeviny listnaté

Dřeviny jehličnaté

Název	Vzorek	Podmínky použití	Název	Vzorek	Podmínky použití
<i>Symphoricarpos orbiculatus</i> - pámelník okrouhlý	 49	nízký opadavý keř s převislými větvemi, zcela nenáročný, dekorativní plody	<i>Juniperus communis</i> - jalovec obecný	 53	stálezelený jehličnatý rozkladitý keř až nízký strom, slunce nebo lehké přistínění, minimální nároky na vláhu
<i>Symphoricarpos</i> × <i>chenaultii</i> - pámelník Chenaultův	 50	opadavý keř, zcela nenáročný, dekorativní plody	<i>Juniperus sabina</i> - jalovec chvojka	 54	rozkladitý nižší stálezelený jehličnatý keř, lehčí vápenaté půdy, slunce nebo lehké přistínění, minimální nároky na vláhu
<i>Syringa vulgaris</i> - šeřík obecný	 51	vyšší opadavý keř, slunce, snáší i polostín, živné svěží půdy, suchá květenství tvoří zimní efekt	<i>Thuja occidentalis</i> 'Danica' - zerav západní	 55	nízký polokulovitý kultivar, stálezelený jehličnatý keř, vlhčí živné půdy, slunce až polostín
<i>Tamarix parviflora</i> - tamaryšek drobnokvětý	 52	stálezelený rozložitý keř nebo malý strom, vhodné chráněnější stanoviště, jinak nenáročný,	<i>Thuja occidentalis</i> 'Smaragd' - zerav západní	 56	nižší stromkovitý kuželovitý kultivar, stálezelený jehličnatý strom, nenáročný, ale nesnáší sucho, slunce až polostín

Trvalky

Název	Vzorek	Podmínky použití	Název	Vzorek	Podmínky použití
<p><i>Aquilegia</i> - orlíček</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>vulgaris</i> • <i>flabellata</i> • <i>chrysantha</i> 	 <p>57</p>	<p>slunce až polostín, mírně vlhké půdy</p>	<p><i>Dianthus</i> - hvozdík</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>deltoides</i> • <i>gratianopolitanus</i> • <i>caryophyllus</i> 	 <p>61</p>	<p>plné slunce, sušší hlinitopísčité půdy, vhodné i do skalky</p>
<p><i>Bergenia</i> - bergénie</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>cordifolia</i> • <i>purpurascens</i> 	 <p>58</p>	<p>mimořádně odolná, snáší i suchý stín</p>	<p><i>Dicentra spectabilis</i> - srdcovka</p>	 <p>62</p>	<p>slunce až polostín, hlubší živné půdy, dostatek vláhy</p>
<p><i>Brunnera macrophylla</i> - pomněnkovec</p>	 <p>59</p>	<p>slunce - stín, ideálně vlhčí živné půdy, ale toleruje i suchý stín</p>	<p><i>Doronicum orientale</i> - kamzičník</p>	 <p>63</p>	<p>slunce až polostín, živná vlhčí půda</p>
<p><i>Calluna vulgaris</i> - vřes</p>	 <p>60</p>	<p>nízký až půdopokryvný, slunce, vlhká a kyselá půda</p>	<p><i>Erica carnea</i> - vřesovec</p>	 <p>64</p>	<p>nízký až půdopokryvný, slunce, vlhká a kyselá půda, snese i polostín, ale méně pak kvete</p>

Trvalky

Název	Vzorek	Použití, poznámky	Název	Vzorek	Použití, poznámky
<i>Galeobdolon luteum</i> - pitulník	 65	preferuje vlhká a stinná místa, živné půdy, listy dekorativní bílou kresbou	<i>Chrysanthemum</i> × <i>grandiflorum</i> - listopadka, chryzantéma	 69	slunce až polostín, živná vlhčí půda, chráněná poloha
<i>Helleborus</i> - čemeřice <ul style="list-style-type: none"> • <i>niger</i> • <i>purpurascens</i> • × <i>hybridus</i> 	 66	polostín až stín, živné vlhčí půdy, <i>H. niger</i> - zimní kvetení	<i>Iberis sempervirens</i> - štěničník, iberka	 70	stálezelená ! slunce, propustná půda, tolerantní k suchu i řezu, řet do 1/3 po odkvětu
<i>Hemerocallis</i> - denivka <ul style="list-style-type: none"> • × <i>hybrida</i> • <i>lilioasphodelus</i> • <i>fulva</i> 	 67	slunce až polostín, hluboká živná půda, snáší sucho, ne zamokření	<i>Mentha</i> - máta <ul style="list-style-type: none"> • <i>suaveolens</i> • <i>longifolia</i> 	 71	slunce, ale ne úpal, vlhká propustná půda
<i>Hosta</i> - bohyška <ul style="list-style-type: none"> • hybridy 	 68	polostín až stín, vlhčí živná půda, dekorativní listem	<i>Paeonia</i> - pivoňka <ul style="list-style-type: none"> • <i>officinalis</i> • <i>lactiflora</i> • <i>tenuifolia</i> 	 72	slunce, živná a propustná půda, pH 5-6, dostatečná zálaha ve vegetačním období, ne v zimě !

Název	Vzorek	Použití, poznámky	Název	Vzorek	Použití, poznámky
<i>Papaver orientale</i> - mák	 73	slunce, hluboká živná a propustná půda	<i>Vinca minor</i> - barvínek	 77	plazivá půdopokryvná rostlina, velmi odolná a dobře regenerující, ideálně polostín - stín, při dostatečné vlhkosti i slunce
<i>Phlox</i> - plamenka • <i>paniculata</i> • <i>subulata</i>	 74	slunce, <i>P. paniculata</i> humózní půdy, dostatečně vlhké; <i>P. subulata</i> propustné sušší půdy, využití ve skalkách	<i>Viola odorata</i> - violka, fialka	 78	polostín, při dostatečné vlhkosti i slunce, vlhčí živné půdy
<i>Primula veris</i> - prvosenka, petrklíč	 75	ideálně polostín, ale i slunce, propustné polosuché půdy			
<i>Trollius</i> - upolín • <i>europaeus</i> • <i>x cultorum</i>	 76	slunce až polostín, na slunci dostatek vláhy, ne v blízkosti mělce kořenících dřevin			

Cibuloviny a hlíznaté rostliny

Název	Vzorek	Použití, poznámky	Název	Vzorek	Použití, poznámky
<i>Allium paradoxum</i> - česnek podivný	 79	polostinné až stinné vlhké stanoviště, živná půda, využití v přípravě jídel	<i>Crocus</i> - šafrán, krokus	 83	nenáročné, slunce až polostín, ne vlhké a těžké půdy
<i>Allium schoenoprasum</i> - pažitka pobřežní	 80	slunné stanoviště, lehčí propustné půdy, nenáročná na živiny, ochrana na zimu, využití v přípravě jídel	<i>Galanthus nivalis</i> - sněžinka	 84	slunce až polostín, humózní půda na jaře vlhká
<i>Allium ursinum</i> - česnek medvědí	 81	polostinné až stinné vlhké stanoviště, živná půda, využití v přípravě jídel	<i>Iris</i> - kosatec • <i>germanica</i> • <i>sibirica</i> • <i>reticulata</i>	 85	slunce, živná propustná půda, ne přemokření
<i>Convallaria majalis</i> - konvalinka	 82	polostinné až stinné vlhké stanoviště, živná půda, jedovatá !	<i>Leucojum</i> - bledule • <i>aestivum</i> • <i>vernum</i>	 86	slunce až polostín, humózní půda na jaře vlhká

Dvouletky

Název	Vzorek	Použití, poznámky	Název	Vzorek	Použití, poznámky
<i>Muscari</i> - modřeneček • <i>armeniaca</i> • <i>botryoides</i>	 87	slunce až polostín, středně vlhká propustná půda, sami se šíří	<i>Lunaria annua</i> - měsíčnice	 90	slunce až polostín, živná propustná půda, efektní suché plody
<i>Narcissus</i> - narcis	 88	středně těžké až lehké za- hradní půdy, slunce, dostatek vláhy, ne zamokření	<i>Myosotis sylvatica</i> - pomněnka	 91	slunná poloha, živná půda
<i>Tulipa</i> - tulipán	 89	hlinitopísčité humózní půdy, slunce			

6 DISKUZE

Zahradní město Spořilov je významným urbanistickým celkem na území hlavního města Prahy. Jeho význam byl v této práci zhodnocen jak z hlediska historického vzhledem k teorii zahradních měst a utopií, které jí předcházely, tak z hlediska současného vzhledem k aktuálnímu stavu architektury i zeleně předzahrádek. Současná památková ochrana tohoto celku je evidentně nedostačující, avšak není-li zvýšení této ochrany myslitelnou možností v rámci historicky tolik významného hlavního města. Mělo by se s jeho ochranou pracovat alespoň na úrovni určitých lokálních vyhlášek, doporučení a rozhodnutí

Jedním z cílů práce bylo podrobně vyhodnotit současný stav uličního prostoru a předzahrádek a na základě tohoto zhodnocení uvést právě taková doporučení, která by mohla při jejich aplikaci v praxi s tímto problémem pomoci. K tomu bylo nutné zhodnotit historické podklady zejména v podobě fotografií a textů a taktéž provést intenzivní pozorování současné situace spolu s fotodokumentací území.

Výsledkem tohoto pozorování a hodnocení byla pozitivní i negativní zjištění o současném stavu řešeného území, která byla shrnuta v analytické části práce. V projekční části byla z těchto shrnutí vytvořena doporučení k přístupu k budoucím úpravám v rámci uličního prostoru a předzahrádek na území zahradního města Spořilov.

Výsledek analýz i proces projekční části se shodovaly s očekáváními přítomnými na začátku práce.

Na příkladu Spořilova je dobře vidět, jak důležitým prvkem jsou předzahrádky i jejich oplocení při tvorbě veřejného, potažmo uličního prostoru. Jejich vhodné provedení může přispět k všeobecně pozitivnímu a esteticky příjemnému dojmu z prostoru ulice, který je důležitý pro kvalitu života ve městě. Naopak jejich nevhodné či dokonce špatné provedení může tvořit stísněný či nevkusný dojem prostoru, což může mít negativní vliv nejen na pocit příchozích návštěvníků, ale také na život lidí v dané oblasti.

Řešení navrhovaná touto prací nabízí všeobecně vhodné varianty odpovídající historickému i modernímu stylu. Tato řešení jsou ale specifická pro konkrétní místo a není možné je v celé jejich míře aplikovat na jiná území.

Pevně doufám, že tato práce společně s dalšími v současné době vznikajícími pracemi zabývajícími se oblastí starého Spořilova, bude impulsem a návodem, jak k tomuto malebnému a osobitému místu přistupovat.

7 ZÁVĚR

Literární rešerše přinesla zajímavé poznatky k teorii zahradních měst z hlediska její historie. Byl do detailů popsán její vývoj od idejí starověkých filozofů, přes satelitní města Leonarda da Vinciho a renesanční plány ideálních měst až po socialistické utopisty a průmyslníky a přímé předchůdce Ebenezera Howarda. U tohoto samotného tvůrce teorie, která je stěžejním bodem této práce, byl stručně rozebrán jeho životopis a motivace, které ho vedly k sepsání jeho životního díla, přičemž jeden z faktů, které o něm během rešerše vyplynuly na povrch, zněl, že veliký Ebenezer Howard v reálném životě vlastně nebyl tak veliký a smělý, jako byly jeho teorie.

V rámci zahradního města Spořilov byla konstatována znepokojující skutečnost o nedostatečné památkové ochraně tohoto tolik urbanisticky a kulturně významného celku, přičemž lze pouze doufat, že práce, jako je tato, postupně povedou k rozšíření povědomí o tomto problému a k jeho konečnému řešení.

Za účelem vyhodnocení a shrnutí problémů, které spořilovské zahradní město v prostorech ulic a předzahrádek postihují, byl proveden intenzivní a podrobný autorský průzkum území, byla pořízena obsáhlá fotografická dokumentace a závěrem byly tyto poznatky zhodnoceny, fotodokumentace byla porovnána s archivními snímky a negativní i pozitivní přístupy k řešení prostorů byly popsány bok po boku.

Z této analýzy vyplynul konečný soubor doporučení a návrh koncepčního řešení předzahrádek s příloženým vypracovaným katalogem doporučených materiálů a rostlinného sortimentu. Tento katalog obsahuje materiály, které lze kombinovat a vytvořit tak v předzahrádkách kompletně historizující prostor, ale i prostor moderního rázu, který bude zároveň respektovat původní podobu místa a jeho architektonické hodnoty. Tímto byly cíle práce definované v úvodní části knihy splněny.

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

8.1 Tištěné zdroje

- Bassett P. 1980. Town and Country Planning Association.
- Beevers R. 1988. The garden city utopia: a critical biography of Ebenezer Howard. Olivia Press, Abingdon.
- Branald A. 2002. Převleky mého města. Academia, Praha.
- Czumalo V. 2015. Spořilov : největší zahradní město Velké Prahy. Prostor - architektura, interiér, design, Praha.
- Drozdová V, Prchlík V. 2020. Toulky minulostí Starého Spořilova. Vladimír Prchlík, Praha.
- Gehl J. 2010. Cities for People. Island Press, Washington, DC.
- Gehl J. 2011. Life Between Buildings: Using Public Space. Island Press, Washington, DC.
- Hall P, Ward C. 2014. Sociable cities: the 21st-century reinvention of the garden city. 2nd edition. Routledge, Abingdon.
- Hendrych J, Kupka J, Stojan D, Klingorová I, Kubátová Š, Altukhova A. 2018. Struktury urbanizované zeleně. České vysoké učení technické v Praze, Praha.
- Howard E. 1924. Zahradní města budoucnosti. Vesmír, Praha.
- Howard E. 1974. Garden Cities of To-Morrow. Faber and Faber, London.
- Hrůza J. 1967. Města utopistů. Československý spisovatel, Praha.
- Hrůza J. 2011. Stavitelé měst. Agora, Praha.
- Hrůza J. 2014. Svět měst. Academia, Praha.
- Hrůza J, Zajíc J. 1996. Vývoj urbanismu II. České vysoké učení technické, Praha.
- Johnson-Marshall P. 1966. Rebuilding Cities. University Press, Edinburgh.
- Kalusok M. 2003. Schnellkurs Gartenkunst. DuMont Buchverlag, Kolín nad Rýnem.
- Kolková Rydvalová J, Kolka P. 2013. Předzahrádka. Zahrádkář 45:10-11.
- Kolková Rydvalová J, Kolka P. 2017. Spořilovská předzahrádka. Zahrádkář 49:10-11.
- Kupka J. 2006. Zeleň v historii města. Nakladatelství ČVUT, V Praze.
- Lynch K. 1960. The Image of The City. M.I.T. Press, Cambridge.
- MacFayden D. 1970. Sir Ebenezer Howard and the Town Planning Movement. 2nd edition. The MIT Press, Cambridge.
- Matějka I, Outrata JJ. 2008. Slavné stavby Prahy 4. Foibos ve spolupráci s městskou částí Praha 4, Praha.
- Ouředníček M, Špačková P, Novák J. 2013. Sub Urbs: krajina, sídla a lidé. Academia, Praha.
- Rejl F. 2017. Spořilov komunita a její osobnosti. Prostor - architektura, interiér, design, Praha.
- Slepíčka A. 1981. Venkov a/nebo město: lidé, sídla, krajina. Svoboda, Praha.
- Sojková E, Velebil J, Poliačiková Z, Andrade Dneboská M, Šiřina P, Lehovcová M, Bendíková L. 2020. Zeleň pražských památkových zón. Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, Průhonice.
- Stern RAM. 1986. Pride of Place: Building the American Dream. MA: Houghton Mifflin, Boston.
- Vaněk J, Fischer J, Šmatolán P. 2022. Generel obnovy povrchů veřejného prostoru urbanistického celku zahradního města Spořilov. Praha.
- Voženílek J. 1972. Základní poznatky z dějin stavby měst. Praha.
- Pražský sborník historický. 1995.. Koniasch Latin Press, Praha.

8.2 Elektronické zdroje

- Blazy R, Hrehorowicz-Gaber H, Sandu IG, Hrehorowicz-Nowak A. 2022. Garden cities and heritage of the Howard's idea in Europe with particular consideration of Poland. International Journal of Conservation Science 13:805-822. Available at https://ijcs.ro/public/IJCS-22-57_Blazy.pdf (accessed April 19, 2024).
- Hnídková V. 2021. Lost in translation?: the idea of the garden city and its migration to the Czech lands, 1900–1938. Art East Central 1:77-104. Available at <https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/143601> (accessed April 19, 2024).
- Jebavý M. 2012. Zahradní města: teorie zahradního města, příklady založení zahradních měst na počátku 20. století, vliv na současné zakládání městských čtvrtí. Available at https://home.czu.cz/storage/425/54383_Zahradní%20města_příspěvek%20do%20katalogu%20konference%20v%20Luhačovicích%202012.pdf (accessed April 4, 2024).
- Koukalová E. 2023. Arts and Crafts a Art Nouveau tvořily most mezi Thonetem a funkcionalismem. Available at <https://www.archspace.cz/arts-and-crafts-a-art-nouveau> (accessed April 10, 2024).
- Svoboda A. 1981. Rozhodnutí o určení ochranného pásma památkové rezervace v hl. m. Praze. Praha. Available at https://pamatky.praha.eu/public/96/8c/6/1356329_237313_ochranné_pasma_PPR.PDF (accessed April 20, 2024).
- The Editors of Encyclopaedia Britannica. 1998. Sir Ebenezer Howard. Available at <https://www.britannica.com/biography/Ebenezer-Howard> (accessed April 19, 2024).
- The Editors of Encyclopaedia Britannica. 1998. Welwyn Garden City. Available at <https://www.britannica.com/place/Welwyn-Garden-City> (accessed April 28, 2024).
- The International Garden Cities Institute. Available at <https://www.gardencitiesinstitute.com/resources/garden-cities/marga> (accessed April 28, 2024).
- Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění. 2024. Available at <https://mk.gov.cz/pravni-predpisy-z-oblasti-pamatkove-pece-cs-253> (accessed April 27, 2024).

8.3 Zdroje grafických příloh

1. Hrůza J. 1967. Města utopistů. Československý spisovatel, Praha.
2. Slepíčka A. 1981. Venkov a/nebo město: lidé, sídla, krajina. Svoboda, Praha.
3. Hrůza J. 2014. Svět měst. Academia, Praha.
4. Hrůza J. 2011. Stavitelé měst. Agora, Praha.
5. Voženílek J. 1972. Základní poznatky z dějin stavby měst. Praha.
6. Voženílek J. 1972. Základní poznatky z dějin stavby měst. Praha.
7. Voženílek J. 1972. Základní poznatky z dějin stavby měst. Praha.
8. Hrůza J. 1967. Města utopistů. Československý spisovatel, Praha.
9. Hrůza J, Zajíc J. 1996. Vývoj urbanismu II. České vysoké učení technické, Praha.
10. Hrůza J. 2014. Svět měst. Academia, Praha.
11. Voženílek J. 1972. Základní poznatky z dějin stavby měst. Praha.
12. Hrůza J. 2011. Stavitelé měst. Agora, Praha.
13. Hrůza J, Zajíc J. 1996. Vývoj urbanismu II. České vysoké učení technické, Praha.
14. Hrůza J. 2014. Svět měst. Academia, Praha.
15. Hrůza J. 2011. Stavitelé měst. Agora, Praha.
16. Beevers R. 1988. The garden city utopia: a critical biography of Ebenezer Howard. Olivia Press, Abingdon.
17. Howard E. 1974. Garden Cities of To-Morrow. Faber and Faber, London.
18. Howard E. 1974. Garden Cities of To-Morrow. Faber and Faber, London.
19. Howard E. 1974. Garden Cities of To-Morrow. Faber and Faber, London.
20. Hrůza J. 2014. Svět měst. Academia, Praha.
21. Hrůza J. 2014. Svět měst. Academia, Praha.
22. Czumalo V. 2015. Spořilov : největší zahradní město Velké Prahy. Prostor - architektura, interiér, design, Praha.
23. Czumalo V. 2015. Spořilov : největší zahradní město Velké Prahy. Prostor - architektura, interiér, design, Praha.
24. Czumalo V. 2015. Spořilov : největší zahradní město Velké Prahy. Prostor - architektura, interiér, design, Praha.
25. soukromý archiv autorky
26. vlastní zdroj
27. vlastní zdroj
28. iprpraha.cz
29. dveprahy.cz
30. dveprahy.cz
31. dveprahy.cz
32. dveprahy.cz
33. dveprahy.cz
34. dveprahy.cz
35. dveprahy.cz
36. dveprahy.cz
37. MapoMat © ČÚZK
38. chmi.cz
39. iprpraha.cz
40. iprpraha.cz
41. iprpraha.cz
42. iprpraha.cz
43. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
44. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
45. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
46. stavbaroku.cz
47. soukromý archiv autorky
48. soukromý archiv autorky
49. soukromý archiv autorky
50. soukromý archiv autorky
51. soukromý archiv autorky
52. soukromý archiv autorky
53. soukromý archiv autorky
54. soukromý archiv autorky
55. soukromý archiv autorky
56. soukromý archiv autorky
57. soukromý archiv autorky
58. soukromý archiv autorky
59. soukromý archiv autorky
60. soukromý archiv autorky
61. soukromý archiv autorky
62. soukromý archiv autorky
63. soukromý archiv autorky
64. soukromý archiv autorky
65. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
66. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
67. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
68. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
69. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
70. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
71. soukromý archiv autorky
72. soukromý archiv autorky
73. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
74. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
75. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
76. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
77. soukromý archiv autorky
78. soukromý archiv autorky
79. soukromý archiv autorky
80. soukromý archiv autorky
81. soukromý archiv autorky
82. soukromý archiv autorky
83. soukromý archiv autorky
84. soukromý archiv autorky
85. soukromý archiv autorky
86. soukromý archiv autorky
87. soukromý archiv autorky
88. soukromý archiv autorky
89. soukromý archiv autorky
90. soukromý archiv autorky
91. soukromý archiv autorky
92. soukromý archiv autorky
93. soukromý archiv autorky
94. soukromý archiv autorky
95. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
96. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
97. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
98. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
99. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
100. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
101. soukromý archiv autorky
102. soukromý archiv autorky
103. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
104. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
105. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
106. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
107. soukromý archiv autorky
108. soukromý archiv autorky
109. soukromý archiv autorky
110. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
111. soukromý archiv autorky
112. soukromý archiv autorky
113. soukromý archiv Ing. Jindřicha Vaňka
114. soukromý archiv autorky
115. soukromý archiv autorky
116. soukromý archiv autorky
117. soukromý archiv autorky
118. soukromý archiv autorky
119. soukromý archiv autorky
120. soukromý archiv autorky
121. soukromý archiv autorky
122. soukromý archiv autorky
123. soukromý archiv autorky
124. soukromý archiv autorky
125. soukromý archiv autorky
126. soukromý archiv autorky
127. soukromý archiv autorky
128. soukromý archiv autorky
129. soukromý archiv autorky
130. soukromý archiv autorky
131. soukromý archiv autorky
132. soukromý archiv autorky
133. vlastní tvorba
134. vlastní tvorba

8.3.1 Zdroje grafických příloh katalogu

1. presbeton.cz
2. presbeton.cz
3. best.cz
4. presbeton.cz
5. dek.cz
6. presbeton.cz
7. best.cz
8. slapaky.cz
9. presbeton.cz
10. slapaky.cz
11. presbeton.cz
12. slapaky.cz
13. zamecnictvi-pluhar.cz
14. best.cz
15. stonecity.cz
16. presbeton.cz
17. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Adéla Zimmermannová
18. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Adéla Zimmermannová
19. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Petra Jarešová
20. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Sabina Jelínková
21. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Jiří Mašek
22. biolib.cz - autor: David Pavka
23. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Adéla Zimmermannová
24. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Barbora Henkeová
25. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Marie Hendrychová
26. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Jitka Baráková
27. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Kateřina Šulcová
28. soukromý archiv Mgr. Evy Jakubcové, Ph.D.
29. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Marcela Duspivová
30. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Štěpánka Kašparová
31. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Štěpánka Kašparová
32. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Jan Vedral
33. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Jan Procházka
34. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Jiří Mašek
35. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Jiří Mašek
36. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Štěpánka Kašparová
37. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Lukáš Zíka
38. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Štěpánka Kašparová
39. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Kateřina Šulcová
40. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Lucie Hladíková
41. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: autor neuveden
42. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Jana Rauchová
43. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: David Šimpach
44. soukromý archiv Mgr. Evy Jakubcové, Ph.D.
45. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Jana Hagarová
46. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Dominik Barvík
47. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Jana Rauchová
48. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Eliška Čecháčková
49. flora-cs.com - autor: Miroslav Pida
50. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Adéla Zimmermannová
51. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Miroslava Čunátová
52. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Miroslava Čunátová
53. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Marcela Duspivová
54. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Marcela Duspivová
55. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Marcela Duspivová
56. lumigreen.cz
57. botany.cz
58. perenniculum.cz
59. perenniculum.cz
60. botany.cz
61. botany.cz
62. perenniculum.cz
63. soukromý archiv autorky
64. botany.cz
65. biolib.cz - autor: Lubomír Klátil

66. perenniculum.cz
67. perenniculum.cz
68. perenniculum.cz
69. rostliny-cs.com - autor: Marie Fárová
70. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Tereza Zápálová
71. semena.cz
72. zahradnictvikrulichovi.cz
73. botany.cz
74. perenniculum.cz
75. Dendrologická databáze ČZU: <https://hsmmap.bnhelp.cz/app/czu/index.php>
autor: Jana Rauchová
76. perenniculum.cz
77. botany.cz
78. kytkyjidlu.cz
79. kytkyjidlu.cz
80. kytkyjidlu.cz
81. botany.cz
82. botany.cz
83. botany.cz
84. perenniculum.cz
85. botany.cz
86. botany.cz
87. perenniculum.cz
88. perenniculum.cz
89. perenniculum.cz
90. botany.cz
91. botany.cz